

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

2015

Alena Morávková

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky

Zaměstnávání osob s mentálním postižením

Bakalářská práce

Autor: Alena Morávková
Studijní program: B7506 Speciální pedagogika
Studijní obor: Výchovná práce ve speciálních zařízeních
Vedoucí práce: Mgr. Radka Skorunková, Ph.D.

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ
Pedagogická fakulta
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Alena Morávková**
Osobní číslo: **P12720**
Studijní program: **B7506 Speciální pedagogika**
Studijní obor: **Výchovná práce ve speciálních zařízeních**
Název tématu: **Zaměstnávání osob s mentálním postižením**
Zadávací katedra: **Katedra speciální pedagogiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce se zabývá problematikou zaměstnávání osob s mentálním postižením. Teoretická část vymezuje zaměstnávání z hlediska legislativy, reálných příležitostí, druhu postižení. V praktické části se zaměřuji na dotazníkové šetření, kde jsou zjišťovány postoje osob s mentálním postižením k zaměstnávání, jejich informovanost o možnostech zaměstnávání i význam chráněné dílny a další aspekty zaměstnávání osob s mentálním postižením.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Seznam odborné literatury:

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Radka Skorunková, Ph.D.**
Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce: **20. února 2014**

doc. PhDr. Pavel Vacek, Ph.D.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tibor Vojtko, Ph.D.
vedoucí katedry

dne

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 18. června 2015

Alena Morávková

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 4/2009 (Řád pro nakládání se školními a některými jinými autorskými díly na UHK).

V Hradci Králové dne 18. června 2015

Alena Morávková

Poděkování:

Děkuji vedoucí bakalářské práce paní Mgr. Radce Skorunkové, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady. Poděkování také patří mé rodině za podporu a trpělivost a v neposlední řadě děkuji žákům, učitelům a paní ředitelce ze střední školy Daneta, díky nimž jsem mohla svůj výzkum zrealizovat.

Anotace

MORÁVKOVÁ, Alena. *Zaměstnávání osob s mentálním postižením*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015. 92 s. Bakalářská práce.

Práce se zabývá problematikou zaměstnávání osob s mentálním postižením. Teoretická část vymezuje zaměstnávání z hlediska vzdělávání, pracovního uplatnění, druhu postižení a legislativy. Praktická část se zaměřuje na výzkumné šetření dotazníkovou metodou, kde za pomoci výzkumných otázek zjišťují názory a zkušenosti osob s mentálním postižením k zaměstnávání a informovanosti ohledně možností zaměstnávání. Cílovou skupinou jsou osoby v pásmu lehkého a středně těžkého postižení. Vzhledem k současné situaci pracovního uplatnění na otevřeném pracovním trhu osoby s lehkým mentálním postižením mají možnost uplatnění se v profesi pomocný pracovník. Většina osob se středně těžkým postižením tuto možnost nemají a uplatnění nachází v chráněných dílnách.

Klíčová slova: osoba s mentálním postižením, zaměstnávání, vzdělávání, pracovní uplatnění, dotazníková metoda, pomocný pracovník, chráněné dílny

Annotation

MORÁVKOVÁ, Alena. Employing People with Mental Disorder. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2015. 92 p. Bachelor's thesis.

The thesis deals with the issue of the employment of people with mental disabilities. The theoretical part defines employment in terms of education, jobs, type of disability and legislation. The practical part focuses on research the investigation method, where using the research questions I find the views and experiences of people with mental disabilities to employment. Further information about the possibilities of employment. The target group are persons in the zone of light and medium-heavy mental disability. Due to the current situation of application on the open labour market, people with light mental disabilities have the opportunity to exercise in the profession of auxiliary personnel. Most people with mild heavy mental disabilities do not have this option and the application located in the sheltered workshops.

Keywords: a person with a mental disability, job, education, employment, questionnaire method, auxiliary staff, sheltered workshops.

Obsah

ÚVOD.....	9
I Teoretická část.....	12
1 Kdo je osoba s mentálním postižením	13
1.1 Lehká mentální retardace – F 70 (IQ 50 -69).....	15
1.2 Středně těžká mentální retardace – F71 (IQ35 – 49)	16
1.3 Těžká mentální retardace – F72 (IQ20 – 34)	17
1.4 Hluboká mentální retardace – F73 (IQ pod 20)	17
1.5 Jiná mentální retardace – F78	18
1.6 Nespecifikovaná mentální retardace	18
2 Vzdělávání osob s mentálním postižením	19
2.1 Příprava osob s mentálním postižením na pracovní uplatnění.....	19
2.2 Systém vzdělávání pro osoby s mentálním postižením	19
2.3 Legislativní vymezení	22
2.4 Význam pracovního uplatnění pro osoby s mentálním postižením	23
2.5 Naplnění potřeb člověka	24
2.6 Eriksonova teorie	25
3 Lidé s mentálním postižením na trhu práce	27
3.1 Možnosti zaměstnání pro osoby s mentálním postižením	29
3.2 Vytvoření vhodných podmínek pro osobu s mentálním postižením pro pracovní uplatnění.....	32
3.3 Překážky začlenění osob s mentálním postižením do pracovního procesu	34
3.3.1 Překážky na straně osoby s mentálním postižením.....	35
3.3.2 Překážky na straně společnosti ve vztahu k osobě s mentálním postižením.....	36
3.3.3 Překážky na straně zaměstnavatele ke vztahu k osobě s mentálním postižením.....	36
3.4 Legislativní rámec.....	37
II Praktická část.....	39
4 Metodika práce.....	40
4.1 Cíl práce	40
4.2 Výzkumné otázky	40
4.3 Strategie výzkumného šetření	41

4.4	Metody	41
4.5	Organizace práce	43
4.6	Charakteristika místa, ve kterém probíhalo výzkumné šetření	44
4.7	Charakteristika výzkumného souboru	47
5	Analýza výzkumného šetření	49
5.1	Kariérové poradenství	49
5.2	Spokojenost se studiem	50
5.3	Současné profesní zájmy	50
5.4	Budoucí profesní zájmy	51
5.5	Znalosti pracovní rehabilitace	52
5.6	Pracovní příležitosti	53
5.7	Význam pracovního uplatnění a míra zapojení	54
5.8	Zdroje sociální opory	55
5.9	Pracovní kompetence	56
5.10	Porozumění dotazníku	57
6	Shrnutí praktické části	58
	ZÁVĚR	62
7	POUŽITÁ LITERATURA	64
8	PŘÍLOHY	66

SEZNAM ILUSTRACÍ A TABULEK

Obr. 1 Pyramida MASLOW	25
-------------------------------------	----

Seznam tabulek:

Tabulka 1: Harmonogram roku 2014	43
Tabulka 2: Harmonogram roku 2015	43
Tabulka 3: Přehled všech oborů MŠ, ZŠ a SŠ Daneta s.r.o. a platných školních vzdělávacích programů.....	45
Tabulka 4: Počet respondentů dle oboru SŠ ve školním roce 2013/2014 a 2014/1015	47
Tabulka 5: Věkové složení respondentů SŠ ve školním roce 2013/2014 a 2014/1015	48
Tabulka 6: Osoby, které žáka přivedli ke středoškolskému studiu	49
Tabulka 7: Spokojenost žáků s možností studia SŠ	50
Tabulka 8: Spokojenost žáků se zvoleným studiem SŠ	50
Tabulka 9: Oblíbené předměty a činnosti žáků	51
Tabulka 10: Neoblíbené předměty a činnosti žáků	51
Tabulka 11: Zájem žáků o další studium	51
Tabulka 12: Zájem žáků o jiné činnosti než studium.....	52
Tabulka 13: Tabulka počtu správných a nesprávných odpovědí na odbornou terminologii pracovní rehabilitace.....	53
Tabulka 14: Informovanost žáků o pracovních příležitostech	53
Tabulka 15: Zdroj informací o pracovních příležitostech.....	54
Tabulka 16: Důležitost pracovního uplatnění na trhu práce	54
Tabulka 17: Frekvence časového zájmu žáků o práci ve dnech/týdně	54
Tabulka 18: Frekvence časového zájmu žáků o práci v hodinách/denně	55
Tabulka 19: Sociální opora žákům s mentálním postižením.....	55
Tabulka 20: Pracovní kompetence, které žáci SŠ nabízejí potencionálním zaměstnavatelům	56

ÚVOD

Práce je pro člověka důležitá ve všech směrech. Měla by se stát nedílnou součástí každého člověka. Práce určuje naši roli ve společnosti. Jak? Většina vnímá práci jako pouhý zdroj příjmu. Práce nám vyplní volný čas, jsme ve společnosti, mezi lidmi, seznamujeme se, komunikujeme, učíme se novým věcem, rozvíjíme se, cítíme se být společensky užiteční, seberealizujeme se, rozvíjíme osobnost, práce nás ovlivňuje po všech stránkách a do jisté míry nás i mění. Práce určuje naši roli ve společnosti.

Každý má právo na zaměstnání, tudíž i osoba s mentálním postižením. Lidé s mentálním postižením mají mít v co nejvyšší míře stejná práva jako běžná populace. Nejvyšší dosažitelná laťka pro člověka je pracovní uplatnění.

V dnešní vyspělé době bychom si mohli myslet, že je toto samozřejmostí. Aktivní přístup k osobám s mentálním postižením týkající se zaměstnávání, přípravy na zaměstnávání je proces velmi náročný, vyžadující provázanou spolupráci specializovaných sítí podpůrných organizací, která u nás chybí.

Lidé s mentálním postižením patří mezi nejvíce ohroženou skupinu se sociálním vyloučením.

Téma zaměstnávání osob s mentálním postižením jsem si vybrala z mnoha důvodů. Jeden z důvodů je, že mám sestru se středně těžkým mentálním postižením, která v současné době navštěvuje denní stacionář. Celý život, vzhledem k rodinné situaci, se pohybuji mezi lidmi s postižením, kteří mi jsou velmi blízcí a beru je jako přirozenou součást naší společnosti. Druhý důvod je, že pracuji v zařízení pro osoby s mentálním a kombinovaným postižením a i nadále bych se této skupině osob chtěla věnovat a vzhledem k postižení mé sestry vím, že se této skupině budu věnovat s plným nasazením. Zároveň bych se ráda podílela na důstojné existenci a zkvalitňování hodnoty lidského života u lidí s mentálním postižením.

Naskytá se mi tudíž velká škála otázek. Mohla by se moje sestra uplatnit na trhu práce i přes své postižení? Kde by se osoby s mentálním postižením mohly uplatnit na trhu práce po skončení vzdělávání? Jaká je šance pro osoby s mentálním postižením uplatnit se podle svého přání? Který druh práce je dostupný pro osoby s mentálním postižením? Před uplatněním se na trhu práce předchází vzdělávání. Pokládám si otázku, jak je u nás zabezpečeno vzdělávání pro osoby s mentálním postižením. Jaké jsou možnosti vzdělávání osob s mentálním postižením? Dostává

se jim dostatečná specifická péče? Jak je tomu v pracovním životě? Je i tady o ně postaráno? Jsou osoby s mentálním postižením dostatečně informovány?

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části – praktickou a teoretickou. V teoretické části je vymezen pojem osoba s mentálním postižením, kde i pod tímto pod bodem zároveň definuji klasifikaci mentálního postižení. Důležité je vymežit, kdo je osoba s mentálním postižením a rozdělit do kategorií, jelikož lidé s mentálním postižením patří mezi nejpočetnější skupinu osob se zdravotním postižením. Toto rozpětí je tak veliké, že rozdíl mezi lehkou mentální retardací a hlubokou mentální retardací je až neuvěřitelný a mnohdy i nepochopitelný. Ve většině případů se mluví o osobách s mentálním postižením obecně. Společnost je řadí do jedné skupiny. Někdy si neuvědomují, že lehké mentální postižení se často nepozná, a že pouze osoby s mentálním postižením potřebují pochopení a podporu, určitý čas, prostor, specifickou péči a jsou práce schopné. Na druhé straně osoba s těžkým mentálním postižením nebude nikdy schopná práce na běžném trhu. V druhém bodě je vymezeno vzdělávání, jelikož pro pracovní uplatnění je nedílnou a podstatnou součástí života. Tato část je zaměřena na to, jak se osoby s mentálním postižením připravují na trh práce, jaké mají možnosti ve vzdělávání, kde se mohou vzdělávat a jak je vše legislativně ošetřeno. V bodě tři je poukázán význam pracovního uplatnění, dále nepochopení a názory, proč se vlastně lidé s mentálním postižením vzdělávají, jaký to může mít pro ně význam. Velice mě mrzí, protože lidé s postižením jsou také lidské bytosti jako my a také mají svá práva. A mnohdy si říkám, že možná význam pracovního uplatnění je pro ně daleko důležitější a že si práce umí vážit víc než zdraví lidé. Čtvrtý bod se věnuje zařazení lidí s mentálním postižením na trh práce. Jaké mají možnosti, jaké vhodné podmínky by se jim měly vytvořit, aby byli schopni vykonávat takovou profesi, jakou si oni přejí. Bohužel se také setkávají s mnohými překážkami, a to na straně osoby s mentálním postižením, na straně společnosti k nim a v neposlední řadě i na straně zaměstnavatele. Vše pramení z postoje daného státu k osobám s postižením. Tak jak stát přistupuje ke společnosti, ke svému lidu, tak i ten lid sám sebe vnímá, vnímá okolí a odlišnosti kolem sebe. Kdyby stát na tuto skutečnost přihlížel jako na nedílnou součást celé společnosti, pak by člověk s mentálním postižením ani společnost nehleděli na „druhé“ jako na odlišné. Vše by tak bylo automatické, přirozené, nepřemýšleli bychom o tom a vytvořili těm, co neměli v tomto směru takové štěstí a optimální podmínky, aby se necítili

být diskriminováni, odstrčení, méněcenní, nepotřební a zbyteční (nadbyteční). Využitím veškerých podpůrných prostředků vytvořit osobám s mentálním postižením optimální prostředí a umožnit plnohodnotný život. Zakončení teoretické části je věnováno problematice vzdělávání, která je ošetřena v legislativních dokumentech. Praktická část je zaměřena na cíl bakalářské práce. Cílem je zjistit jaké zkušenosti a názory mají osoby s mentálním postižením a rodiče dětí na zaměstnávání osob s mentálním postižením. Pro praktickou část byla zvolena forma dotazníkového šetření. Metodu výzkumu jsem pojala kvantitativní formou dotazníků. Dotazování byli studenti, kteří navštěvují Střední školu praktickou a Odborné učiliště Daneta. V dotazníku byly zjišťovány názory a zkušenosti osob s mentálním postižením k zaměstnávání, jejich informovanost o možnostech zaměstnávání, zda je nabídka zaměstnávání pro osoby s mentálním postižením dostatečná. Jak moc je pro ně pracovní uplatnění důležité. Výsledky z výzkumného šetření byly zaznamenány do tabulek a následně i ověřeny. Závěrem bude práce shrnuta a bude provedeno zhodnocení, zda byl naplněn cíl bakalářské práce.

I Teoretická část

1 Kdo je osoba s mentálním postižením

Většina lidí ví, kdo je osoba s mentálním postižením. Víme však, jak se k těmto osobám chovat, jak jim můžeme popřípadě pomoci a jak jim pomoci začlenit se mezi nás zdravé? V České republice se i v současné době setkáváme s negativními mýty a předsudky ohledně lidí s mentálním postižením. Proč tyto postoje stále přetrvávají, když toto téma není již dávno tabu a mnohé informace jsou pro nás velmi dobře dostupné?

Osoby s mentálním postižením tvoří určitou specifickou skupinu mezi zdravotně postiženými občany. Tato skupina patří mezi jednu z nejpočetnějších skupin mezi postiženými, uvádí se cca 300 tisíc lidí s mentálním postižením. Rozdíly v mentální úrovni jednotlivců s mentálním postižením jsou větší než rozdíly mezi nepostiženou populací. Mezi osoby s mentálním postižením řadíme osoby s lehkou mentální retardací, se středně těžkou mentální retardací, s těžkou mentální retardací, s hlubokou mentální retardací, jinou mentální retardací a nespecifikovanou mentální retardací. Osoby s lehkou mentální retardací, u kterých na první pohled nepoznáme rozdíl od běžné populace, jsou v mnoha případech schopné dokončit školu, vzdělávání, vyučit se, najít si uplatnění na trhu práce, založit si vlastní rodinu, a mohou tak žít plnohodnotný život. Na druhou stranu tu jsou lidé s hlubokým postižením, kteří nejsou sami schopni zvládat základní životní potřeby, např. sebeobslužné činnosti, hygienické návyky, samostatný pohyb ani zvládat běžné domácí práce. Z toho vyplývá, že jsou v plné míře odkázáni na cizí pomoc. Čím vyšší je mentální postižení, tím více jsou odkázáni na pomoc druhých. Člověk s lehkým mentálním postižením potřebuje nad sebou dohled v menší míře, v životě si dokáže poradit v mnoha věcech sám. Avšak tato skupina je jednou z nejohroženějších, protože tito lidé nejsou zbaveni způsobilosti k právním úkonům a jsou lehce zmanipulovatelní. Osoba se středně těžkým postižením většinou potřebuje nepřetržitou pomoc a dohled a osoba s těžkou a hlubokou mentální retardací se bez pomoci druhého člověka ani neobejde.

Existuje celá škála definic týkající se mentální retardace.

Valenta a kol. (2012, s. 31) uvádí, že mentální retardaci lze vymezit jako vývojovou poruchu rozumových schopností demonstrující se především snížením kognitivních, řečových, pohybových a sociálních schopností s prenatální, perinatální i časně postnatální etiologií, která oslabuje adaptační schopnosti jedince.

Vágnerová (2003, s. 17) se zmiňuje o příčině mentálního postižení jako o poruše centrální nervové soustavy. „Mentální retardace je souhrnné označení vrozeného postižení rozumových schopností, které se projeví neschopností porozumět svému okolí a v požadované míře se mu přizpůsobit. Můžeme ji definovat jako neschopnost jedince dosáhnout odpovídajícího stupně intelektového vývoje, přestože byl k tomu výchovně stimulován“.

V současné době se pro označení snížení rozumových schopností nejčastěji užívá termín **mentální retardace** (převážně v lékařství). Na základě dohody představitelů mezinárodních organizací pro pomoc osobám s mentálním postižením se nedoporučuje užívat označení mentálně postižený člověk, považuje se to za neetické. Mezinárodní liga asociací pro osoby s mentálním handicapem doporučuje užívat označení člověk (dítě, mladistvý) **s mentálním postižením**. Má tím být vyjádřena skutečnost, že retardace není integrální součástí člověka, ale je pouze jedním z mnoha jeho osobnostních rysů (Švarcová, 2012, s. 36).

Pro osoby s mentálním postižením jsou ve většině případů charakteristické:

- poruchy kognitivních procesů,
- poruchy vizuomotoriky a pohybové koordinace,
- zvýšená závislost na rodičích a druhých lidech,
- infantilnost osobnosti,
- zvýšená pohotovost k úzkosti, k neurotickým a dětským reakcím,
- pasivita, celková zpomalenost v chování x impulzivnost, hyperaktivita,
- konformnost se skupinou,
- sugestibilita a rigidita chování,
- nedostatky v osobní identifikaci a ve vývoji svého „já“,
- opožděný psychosexuální vývoj,
- nerovnováha v aspiraci a výkonu,
- zvýšená potřeba uspokojení a jistoty,

- citová vzrušivost a labilita nálad,
- poruchy v interpersonálních vztazích a komunikaci,
- snížená přizpůsobivost k sociálním a školním požadavkům (Bendová, Zikl, 2011, s. 10).

1.1 Lehká mentální retardace – F 70 (IQ 50 -69)

Pro člověka je nejdůležitější umět se dorozumět. Lidé s lehkou mentální retardací většinou dosáhnou schopnosti užívat řeč účelně v každodenním životě. To jim umožňuje snadnější začlenění do sociálního prostředí bez závažnějších obtíží i přes to, že rozvoj řeči je opožděn. Většina z nich dosáhne úplné nezávislosti v osobní péči a v praktických domácích dovednostech, i když vývoj oproti normě je mnohem pomalejší. Pro tuto skupinu osob je vhodná výchova a vzdělávání zaměřené na rozvíjení jejich dovedností a kompenzování nedostatků. U osob s lehkou mentální retardací se mohou projevovat i přidružené chorobné stavy, jako jsou poruchy autistického spektra a další vývojové poruchy, epilepsie, poruchy chování nebo tělesná postižení (Bendová, Zikl, 2011).

Hlavní potíže se u nich obvykle projevují při teoretické práci ve škole. Mnozí postižení mají specifické problémy se čtením a psaním. Dětem s lehkou mentální retardací velmi prospívá výchova a vzdělávání zaměřené na rozvíjení jejich dovedností a kompenzování nedostatků, to znamená odborně vedené výchovné působení a vzdělávání založené na individuálním přístupu. Označením „lehká mentální retardace“ by se dalo usuzovat, že jde o nevýznamné snížení rozumových schopností. Ve skutečnosti se u spodní hranice lehké mentální retardace jedná o snížení průměrné rozumové úrovně asi na polovinu. To znamená, že dítě, které vstupuje v šesti letech do školy, je mentálně tříleté a jako takové nemůže být schopné plnit požadavky běžné základní školy. Většinu jedinců na horní hranici lehké mentální retardace lze v dospělosti zaměstnat prací vyžadující spíše praktické než teoretické schopnosti. Lidé, jejichž schopnosti se pohybují na dolní hranici, potřebují organizované zaměstnávání, např. v chráněných pracovištích (Švarcová, 2012, s. 42 -43).

1.2 Středně těžká mentální retardace – F71 (IQ35 – 49)

U osob zařazených v této kategorii je z vývojového hlediska výrazně opožděn rozvoj chápání a užívání řeči. Schopnosti komunikace jsou omezeny po celý život. Existují zde také značné individuální rozdíly a to v důsledku vztahu ke komunikaci. Omezení je také v oblasti soběstačnosti a manuální zručnosti. Osoby jsou emocionálně labilní, nevyrovnaní. Rozvoj myšlení a řeči je výrazně opožděn a přetrvává až do dospělosti. Řeč je velmi variabilní, jednoduchá, slovník obsahově chudý. Někteří jsou schopni jednoduché konverzace, zatímco druzí dokáží jen stěží vyjádřit své potřeby. Děti se středně těžkou mentální retardací se nemusí naučit mluvit vůbec, i když mohou porozumět verbálním instrukcím a mohou se naučit funkčně používat gestikulaci a další formy nonverbální komunikace. Vývoj jemné a hrubé motoriky je zpomalen, trvale u nich zůstává celková neobratnost, nekoordinovanost pohybů a neschopnost jemných úkonů. Celkové pokroky jsou limitované.

Nejvíce se tento problém projevuje ve výchově a vzdělávání. Speciálními vzdělávacími programy a individuálním vzdělávacím plánem se může postiženým pomoci k rozvoji neomezeného potenciálu k získávání základních vědomostí a dovedností. Při kvalifikovaném pedagogickém vedení si mohou osvojit základy čtení, psaní a počítání. Zpravidla se používá metody globálního čtení. Děti se středně těžkým mentálním postižením jsou zpravidla vzdělávány v základní škole speciální. Poté mohou absolvovat praktickou školu jednoletou či dochází do denního stacionáře. Nejsou samostatné, jejich schopnost sebeobsluhy je pouze částečná, tudíž jsou odkázány na pomoc druhých. Nejschopnější mají možnost jednoduchého pracovního zařazení pod dohledem na chráněných pracovištích a v chráněných dílnách. Tito lidé nejsou schopni samostatně řešit náročnější situace. Některé je nutné omezit či zbavit způsobilosti k právním úkonům. U některých osob se středně těžkou mentální retardací lze diagnostikovat dětský autismus nebo jiné pervazivní vývojové poruchy. K této kategorii se dále často druzí i jiné zdravotní problémy, např. tělesná postižení a neurologická onemocnění, zejména epilepsie, psychiatrická onemocnění. Výskyt lidí se středně těžkým mentálním postižením v populaci mentálně postižených je okolo 12 % (Bendová, Zikl, 2011).

1.3 Těžká mentální retardace – F72 (IQ20 – 34)

Lidé s těžkým mentálním postižením jsou ve velké míře podobní kategorii jedinců se středně těžkým mentálním postižením, pokud jde o klinický obraz, přítomnost organické etiologie a přidružená postižení. Oproti předešlé kategorii je u lidí s těžkým mentálním postižením snižená úroveň schopností mnohem výraznější. U těchto jedinců se setkáváme již v předškolním věku s výrazně opožděným psychomotorickým vývojem nebo jinými přidruženými vadami. U těchto osob se vyskytuje značná pohybová neobratnost a dlouhodobé osvojování koordinace pohybů, časté motorické poruchy a příznaky celkového poškození centrální nervové soustavy. Řeč se u dětí s těžkou mentální retardací nevytvoří, anebo zůstává na stupni základních elementů projevové složky řeči. Narušeny jsou modulační faktory řeči, převážně dynamika a melodie. Objevují se zde velmi často echolalické napodobovací senzomotorické reflexy. Dítě opakuje slyšené zvuky, popřípadě i slova jako ozvěna, avšak bez pochopení jejich významu.

U dětí s těžkým mentálním postižením se uplatňují náhradní a podpůrné komunikační systémy. V alternativní a augmentativní komunikaci se převážně používá sociálního čtení. Výchova a vzdělávání dětí s těžkým mentálním postižením jsou značně omezeny. Avšak včasná systematická a dostatečně kvalifikovaná rehabilitační, výchovná a vzdělávací péče může významně přispět k rozvoji motoriky, rozumových schopností, komunikačních dovedností, jejich samostatnosti a tím i k celkovému zlepšení kvality života. Pro osoby s těžkým mentálním postižením je důležitá celoživotní péče jiných osob. Výskyt v populaci mentálně postižených je 7 % (Bendová, Zíkl, 2011).

1.4 Hluboká mentální retardace – F73 (IQ pod 20)

Jedinci s hlubokou mentální retardací jsou těžce omezeni ve své schopnosti porozumět požadavkům a instrukcím. Inteligencí odpovídají intaktnímu dítěti mladšímu tří let. Nejsou schopni sebeobsluhy, vyžadují stálou péči a dohled ve všech základních životních úkonech. Většina osob je imobilní nebo výrazně omezena v pohybu. V této kategorii bývají zpravidla jedinci inkontinentní, v lepším případě jsou schopni pouze rudimentární neverbální komunikace. Možnosti výchovy a vzdělávání jsou velmi omezené. Expresivní složka řeči se nevyvíjí. Z důvodu

nefunkční či neexistující nonverbální komunikace a mnohdy i amimií je výrazně narušeno i koverbální chování.

Ve výchově se využívá především metod, které dítě přiblíží zpět do fáze intrauterinního života a poskytne mu tak návrat k vývojovému stádiu. Jedná se zejména o metody a techniky založené na bazálně dialogickém vztahu (pohybová komunikace nebo bazální stimulace). U jedinců s hlubokou mentální retardací se většinou objevují těžké neurologické nebo jiné tělesné nedostatky postihující hybnost, epilepsie, poškození zrakového a sluchového vnímání. U mobilních dětí jsou většinou nejtěžší formy pervazivních vývojových poruch, zvláště atypický autismus. U jedinců často dochází k narušení afektivní sféry a k sebepoškozování. Tvoří asi 1% populace mentálně retardovaných (Bendová, Zíkl, 2011).

Je však důležité nezapomínat na to, že i osoba s hlubokou mentální retardací je živou bytostí, a tak má také stejné právo na prožití plnohodnotného života jako ostatní.

1.5 Jiná mentální retardace – F78

Tato kategorie by měla být použita pouze tehdy, když stanovení stupně intelektové retardace pomocí obvyklých metod je zvláště nesnadné nebo nemožné pro přidružené sensorické nebo somatické poškození, např. u nevidomých, neslyšících, nemluvících, u jedinců s těžkými poruchami chování, osob s autismem nebo u osob s těžkým tělesným postižením (Švarcová, 2012, s. 45).

1.6 Nespecifikovaná mentální retardace

Tato kategorie se užívá v případech, kdy mentální retardace je prokázána, ale není dostatek informací, aby bylo možno zařadit pacienta do jedné ze shora uvedených kategorií. Zahrnuje mentální retardaci nespecifikovanou a mentální subnormalitu nespecifikovanou (Švarcová, 2012, s. 45).

2 Vzdělávání osob s mentálním postižením

U osob s mentálním postižením je velice důležité vzdělávání nejenom z pohledu rozvoje osobnosti, ale také k předprofesní přípravě.

Po roce 1989 došlo k výrazným změnám ve vzdělávání žáků s mentálním postižením. Dochází k restrukturalizaci a diferenciaci školského systému. Koncepce vzdělávacího systému se přizpůsobuje požadavkům evropské společnosti. Cílem školství je vytvořit takové školní prostředí, které by poskytovalo všem žákům stejné šance na vzdělání a zajistilo právo na rozvoj jejich individuálních předpokladů (Pipeková, 2006).

2.1 Příprava osob s mentálním postižením na pracovní uplatnění

Osoby s mentálním postižením patří mezi druhou nejpočetnější skupinu osob se zdravotním postižením. Proto je také velmi důležité věnovat jim patřičnou pozornost a snažit se je o jejich maximální přípravu na pracovní uplatnění na trhu práce. Děti s mentálním postižením, které vyžaduje speciální vzdělávací přístupy ve vzdělávání, je potřeba toto umožnit a respektovat to.

Samotný obsah vzdělávání by měl být převážně zaměřen na praktické dovednosti potřebné pro život. Sociální učení zdůrazňuje především sociální aspekty vzdělávání a jejich praktickou využitelnost, zlepšení samostatnosti a adaptace na životní podmínky. Vzdělávání musí být přístupno každému. V dnešní době se odklání od soustřeďování se na jejich neschopnost a naopak se zdůrazňuje jejich hodnota, výkon a osobnost. Vzdělávání osob s mentálním postižením je třeba chápat jako **celoživotní proces**.

2.2 Systém vzdělávání pro osoby s mentálním postižením

Žáci s mentálním postižením jsou žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří mají možnost inkluzivního vzdělávání ve školách hlavního vzdělávacího proudu, nikoliv pouze ve školách speciálních. Většina dětí s mentálním postižením jsou stále vzdělávány převážně segregovaně. V běžných školách bývají vzdělávány převážně žáci s lehkým mentálním postižením, s Downovým nebo Aspergerovým syndromem. Žáci se středně těžkým mentálním postižením jsou převážně vzdělávány

ve speciálních školách. Žáci s těžším mentálním postižením jsou také začleněni do vzdělávání (dříve byli označováni za nevzdělavatelné) (Bazalová, 2014).

Žáci s mentálním postižením mohou navštěvovat:

- běžné základní školy
- základní školy praktické
- základní školy speciální
- školy pro jiný typ zdravotního postižení (v kombinaci se zrakovou vadou, sluchovou vadou, tělesným postižením, vadami řeči)
- základní školy kombinující vzdělávání
- domácí vzdělávání (Bazalová, 2014).

Základní škola praktická je určena žákům s lehkým mentálním postižením. Žáci se zde vzdělávají obdobně jako na běžných základních školách, jen je zde kladen větší důraz na výchovu a praktické zapojení žáků do společnosti. Ve třídách je snížený počet žáků, vyučujícími jsou speciální pedagogové, kteří využívají upravené vzdělávací metody a formy výuky. Ukončení je totožné s běžnou základní školou, žáci získávají základní vzdělání (Bazalová, 2014).

Základní škola speciální je určena žákům se středně těžkým mentálním postižením, s těžkým mentálním postižením, s hlubokým mentálním postižením, žákům se souběžným postižením více vadami a s autismem. Je koncipována na 10 let. Důraz je kladen na osvojení čtení, psaní, počtů, sebeobsluhy, osobní hygieny, pracovních dovedností. Vyučujícími jsou speciální pedagogové. Počet žáků je snížen podle závažnosti postižení. Při práci se využívají speciálně pedagogické postupy (alternativní a augmentativní komunikace, bazální stimulace, terapie, snoezelen, rehabilitace). Bývá zde místnost pro individuální práci se žáky, ke cvičení a relaxaci. Hodnocení je formou slovního hodnocení. Po ukončení školy žáci získávají základy vzdělání (Bazalová, 2014).

Integrace znamená větší přizpůsobení integrovaného jedince. Žáka lze individuálně nebo skupinově integrovat. Zařadit žáka do běžné třídy nebo zřízení speciální třídy v běžné škole (Bazalová, 2014).

Inkluze je vyšší stupeň integrace. Je to moderní trend ve vzdělávání všude na světě. Inkluzivní i speciální vzdělávání má výhodu v odborně vyškoleném personálu, nižším počtu dětí ve skupině, speciálně upraveném prostředí, v celkovém speciálním přístupu k žákům, je mezi žáky se stejným či podobným postižením. Nevýhodou

je, že se tak nepřizpůsobí normálnímu prostředí, neučí se toleranci, nepřebírá zdravých vzorů (Bazalová, 2014).

Při integraci a inkluzi je však velmi podstatné dodržovat základní pravidla:

- osvěta zúčastněných (spolužáků, rodičů, učitelů, vedení školy, veřejnosti),
- změna přístupů zúčastněných (vedení školy, pedagogického sboru, klimatu školy a třídy, spolužáků, rodičů, samotného žáka),
- ochota všech zúčastněných,
- finanční podpora státu, krajů a měst,
- legislativní opora,
- individuální přístup naplňující speciální potřeby žáka (úprava prostředí, pomůcek, dobře zpracovaný individuální vzdělávací plán),
- zřízená funkce asistenta pedagoga,
- podpora poradenského zařízení,
- učitel disponující informacemi o daném postižení, ochotou a aktivitou (Bazalová, 2014, s. 161-162).

Po dokončení základního vzdělávání mohou žáci dále pokračovat ve studiu na střední škole. Žáci s mentálním postižením se většinou vzdělávají na praktické škole jednoleté, praktické škole dvouleté nebo na odborném učilišti.

Odborné učiliště nabízí střední vzdělávání žákům s lehkým mentálním postižením po splnění povinné školní docházky. Žáci zde zakončí studium závěrečnou zkouškou s výučním listem. U žáků, kteří nejsou schopni kvůli svému postižení vykonávat činnost samostatně, je možnost ukončit odborný výcvik bez vydání výučního listu, absolvent obdrží vysvědčení, které mu dává kompetence k vykonávání odbornosti práce. Cílem navazujícího vzdělávání v odborném učilišti je především zvýšit kvality života absolventů, kterým se v rámci jejich individuálních schopností nabízí možnost uplatnění při pomocných pracích, např. při úklidových pracích, přípravě pokrmů, praní a žehlení prádla, šití a opravách oděvů, zahradnických pracích.

Žáci, kterým jejich rozumové schopnosti nedovolují pokračovat v rozšiřování odborného vzdělání na odborných učilištích, navštěvují praktickou školu jednoletou nebo praktickou školu dvouletou. Praktická škola jednoletá je určena žákům s těžším mentálním postižením. Praktická škola dvouletá je převážně pro absolventy základních škol praktických nebo žáků, kteří ukončili vzdělání v nižším než devátém

ročníku základní školy běžné. Cílem vzdělávání v praktické škole je především zvýšení kvality života absolventů, kterým se v rámci jejich individuálních schopností nabízí možnost uplatnit se v chráněných pracovištích a při pomocných pracích v různých profesních oblastech [1].

2.3 Legislativní vymezení

Vzdělávání dětí s mentálním postižením je ukotveno v následujících legislativách:

- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 563/2005 Sb., o pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších předpisů,
- Vyhláška MŠMT č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. ve znění pozdějších předpisů,
- Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poradenských službách ve školách a školských poradenských zařízeních ve znění pozdějších předpisů,
- Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků ve znění pozdějších předpisů.

Děti a žáci se zdravotním postižením se podle školského zákona vzdělávají v běžných školách formou individuální nebo skupinové integrace nebo ve školách samostatně zřízených pro žáka se zdravotním postižením. Vyhláška č. 73/2005 vymezuje vzdělávání žáků ve speciálních školách.

Důležitým zlomem ve vzdělávání byl rok 2001, kdy byl vydán Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, neboli tzv. Bílá kniha. Tento dokument formuluje strategii v oblasti vzdělávání v podobě myšlenkových východisek, obecných záměrů a rozvojových programů, které mají udávat směr pro vývoj vzdělávací soustavy. Bílá kniha byla jakýmsi začátkem školské reformy, neboť mimo jiné poukazovala na potřebu zavedení nových kurikulárních dokumentů do vzdělávací soustavy.

Jak již bylo zmíněno, žáci jsou vzděláváni podle kurikulárních dokumentů – státních a školských. Mezi státní patří shora uvedený Národní program vzdělávání, který vymezuje vzdělávání jako celek a Rámcové vzdělávací programy,

kteře vymezují závazné rámce pro jednotlivé etapy vzdělávání (předškolní, základní a střední vzdělávání). Školní představují školní vzdělávací programy, podle kterých se uskutečňuje samotná výuka na jednotlivých školách.

Právo na vzdělávání je zakotveno nejen v Listině základních práv a svobod, ale také např. v Zákoně o rodině.

Lidé s mentálním postižením se také mohou vzdělávat v systému sociálních služeb a to v rámci resortu ministerstva práce a sociálních věcí. Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Sociální služby se dělí na sociální péče, prevenci a poradenství. Pro vzdělávání je podstatné, aby služba zahrnovala výchovné, vzdělávací a aktivizační služby.

2.4 Význam pracovního uplatnění pro osoby s mentálním postižením

V západní kultuře se pracovní uplatnění považuje za jednu z nejvýznamnějších psychosociálních kritérií dospělosti. Být zaměstnán je pro člověka ta nejvyšší životní etapa, na kterou si člověk může sáhnout. Ekonomickou nezávislostí člověk potvrzuje svou soběstačnost, přispívá tak k pozitivnímu sebepojetí dospělého jedince. Samostatnost, produktivní činnost a usměrnění svých přání v souladu s pracovními povinnostmi posouvají jedince dopředu. Profesionální aktivita představuje časově náročný stereotyp, který velmi významně zasahuje do života jedince a zásadním způsobem ovlivňuje životní styl (Vágnerová, 2007).

Díky práci si člověk uvědomí i uspokojí svoje potřeby. Zaměstnání je základ pro získávání a zdokonalování dovedností a schopností člověka. Nezaměstnanost mnohdy vede k izolaci v domácím prostředí, což člověku nepřispívá k naplnění jeho potřeb. Díky zaměstnání se člověk dostává mimo domov a tím i mezi lidi. Pracovní prostředí často přináší přátelství a nové příležitosti a poznatky pro rozvíjení stávajících aktivit. Zaměstnání pomáhá naplnit základní životní potřeby, což je důležité pro identitu člověka (Mareš, 2002).

Dlouhodobá nezaměstnanost s sebou přináší deprivaci, pocit méněcennosti. Status „zaměstnaný“ dává pocit jistoty do budoucna, dává příležitost cítit se být někým důležitým a potřebným, a potřebu seberealizace. Dlouhodobá nezaměstnanost je zdrojem frustrací a má závažné důsledky na duševní i tělesné zdraví. Člověk začne pochybovat o vlastních schopnostech, zhoršuje se jeho celkový stav. Dochází k narušení vnímání času, ke snížení motivace a aktivity. Člověk upadá do apatie

a rezignuje. Brání se převzetí odpovědnosti za svůj vlastní život, odmítá status dospělého člověka a to nakonec vede ke stagnaci v jeho vývoji (Buchtová, 2004).

Podle Černé (2009, s. 196 - 197) lze význam pracovního uplatnění s ohledem na člověka s mentálním postižením shrnout takto:

- práce poskytuje ekonomickou nezávislost a vyšší životní standard,
- práce pozitivně ovlivňuje sebeurčení člověka (je-li zaměstnán, není nucen žít podle diktátu ostatních),
- status „být zaměstnán“ u člověka s postižením pozitivně ovlivňuje postoje společnosti k postiženým a nakonec i osobní spokojenost jedince,
- pracovní místo v integrovaném prostředí je prostředkem pro vytváření a rozvíjení nových sociálních interakcí,
- práce je jeden ze způsobů, kterým většina lidí pokračuje v učení a rozvíjení svých kompetencí,
- vytváření nových pracovních příležitostí je pro společnost finančně výhodnější než poskytování podpory v nezaměstnanosti,
- placená práce přispívá k vysvobození osoby s postižením z dlouhodobé závislosti na podpůrných službách a péči.

2.5 Naplnění potřeb člověka

Pro člověka je důležité naplnění určitých potřeb. Tudíž i člověk s postižením potřebuje naplnit své potřeby. Avšak tyto potřeby se mu uspokojují hůře než člověku zdravému, a proto je nutné si uvědomit, jak moc důležité je poskytnout pomoc lidem s postižením, aby těchto potřeb dosáhli tak jako člověk bez postižení. Nejdůležitější a nejzákladnější potřeby jsou na nejnižším stupni. Maslowova pyramida rozděluje potřeby člověka do pěti základních oblastí, které jsou hierarchicky uspořádány. Tuto pyramidu vymyslel americký psycholog Abraham Harold Maslow. Logika spočívá v tom, že člověk nejdříve musí uspokojit základní potřeby a poté, co je uspokojí, má potřebu uspokojit další potřeby, tím se tedy posouvá v uspokojování svých potřeb výš až na nejvyšší stupeň. Je logické, že člověk nejdříve potřebuje naplnit své fyziologické potřeby, aby se snažil o naplnění potřeby společenské.

Obr. 1 Pyramida MASLOW [1]

2.6 Eriksonova teorie

Odlišný náhled na potřeby člověka má americký psycholog Erik Homburger Erikson. Svoji teorii nespojuje tak úzce s biologickými faktory zrání a více si všímá společenských, kulturních a historických podmínek vývoje, které rozdělil do osmi vývojových stádií, které nazval osm věků člověka (Langmeier, Krejčířová, 1998).

Ve své teorii vychází z předpokladu, že si jedinec musí na každém stupni vývoje vyřešit určitý psychosociální konflikt, kde každý z nich je charakterizován nějakým typem konfliktu a krize. Přechod z fáze do fáze je často provázen krizí. Vyřešení krize a konfliktu přináší pro člověka růst, novou sílu a vývoj může úspěšně pokračovat dál. V případě, že konflikt vyřešen není, jedinec opouští stádium s pocitem méněcennosti a jeho další vývoj může stagnovat a být ohrožen. Možnost nápravy spočívá v dostatečném vyřešení tohoto konfliktu. Jedno vývojové stádium navazuje na druhé jak chronologicky, tak i hierarchicky. Pozornost věnuje sociálním aspektům a ústředním tématem je vývoj identity.

Paralela s vývojovým modelem Freudovým v prvních pěti obdobích je totožná s Eriksonovým modelem, avšak Erikson přidal další tři etapy v dospělosti, tím pokrývá celou životní dráhu. Spojuje tedy v sobě důraz na ranou zkušenost s respektováním specifik ostatních úseků životní dráhy, včetně stáří.

I člověk s mentálním postižením chce něčím konstruktivně a reálně přispět, být prospěšný, někde se realizovat, pečovat o někoho. V období školní docházky se snaží uspět, splnit určitá očekávání a požadavky dospělých. Nezvládnutí této fáze

vede k pocitům méněcennosti a vlastní neschopnosti. Tento postoj může přetrvávat až do dospělosti v podobě neurotické potřeby výkonu a úspěchu. Ve fázi generativity člověk se podřizuje potřebě být užitečný pro někoho jiného, věnovat se činnostem, které nejsou jen přínosem pro toho člověka, ale i pro ostatní. Potřeba něco vytvářet, být nějak produktivní, něco dál někomu předávat. Zahrnuje jakékoliv vytváření a předávání hodnot, které přesahují individuální život jedince. Toto je také období plození a výchovy vlastního potomstva. Toto stádium je důležité již proto, jak dlouhý časový úsek zabírá. Pokud se dospělému člověku nepodaří potřebu generativity naplnit, zůstává mu pocit stagnace a osobního ochuzení.

Důležité je také nezapomínat na to, že i když Erikson předkládá etapy chronologicky, nikde netvrdí, že jakmile se určitá etapa završila, stala se navěky věcí minulosti. Vývojové úkoly spojené s každou etapou jsou v našem životě stále přítomny, v průběhu života se mění pouze jejich relativní důležitost (Sheehy, 2005, s. 65).

3 Lidé s mentálním postižením na trhu práce

Zaměstnávání osob s mentálním postižením je jednou z neaktuálnějších problematik současnosti. Uplatnění na pracovním trhu práce ovlivňuje jejich životní situaci z několika hledisek. Nejedná se pouze o ekonomickou situaci, sociální statut, ale především o jejich vlastní seberealizaci. Druh práce, peníze, které prací vyděláme, a možnosti, které tím získáváme, to vše ovlivňuje naše sebeuvědomění, naše postavení ve společnosti, pocit svobody a volnosti jak na úrovni ekonomické, tak i sociální. Poskytnout osobám s mentálním postižením možnost práce neznamena jenom umožnit jim výdělek, ale přiznat jejich sociální postavení v rámci rodiny a společnosti. Pracující člověk má mnohem větší předpoklady být soběstačný a vést poměrně nezávislý život samostatně nebo v chráněném bytě bez toho, aby byl odkázán na pomoc svých příbuzných. Práce se řadí k základním potřebám člověka, tudíž musí být saturována, v opačném případě vede k frustraci. Práce je charakteristickým atributem dospělosti a samostatnosti každého člověka, bez ohledu na to, jestli se jedná o člověka zdravého či zdravotně postiženého (Pipeková, 2006, s. 293).

Osoby se středně těžkým mentálním postižením se nejčastěji realizují prostřednictvím práce pod dohledem a to na vymezených pracovních místech. Zde je poskytována zvýšená ochrana a režim práce je přizpůsoben celkovému zdravotnímu stavu pracujícího jedince. Práce člověku dodává sebedůvěru, pocit potřebnosti a užitečnosti, vede tedy k celkovému osobnímu uspokojení a splnění jedné ze základních potřeb člověka stojícího na vrcholu Maslowovy pyramidy hodnot – seberealizace (Pipeková, 2006, s. 294). Zároveň i tak naplní vývojové stádium podle Eriksona – stádium generativity.

Buchtová a kol.(2002, s. 75) uvádí, že práce zaujímá v životě člověka nezastupitelné postavení. Je důležitou podmínkou jeho důstojné existence, přináší mu nejen materiální prospěch, ale současně mu dává pocit seberealizace a společenské užitečnosti. Vřazuje člověka do řádu sociálních vztahů, uspokojuje jeho potřeby, ctižádosti, sebeuplatnění a sebeúcty.

Lidé s mentálním postižením chtějí žít podobně jako zdraví lidé, ve společnosti svých nejbližších, pokud možno mít svůj byt, být zaměstnáni, rozhodovat sami o svých zájmech, o tom, jak využijí svůj volný čas, a chtějí mít stejná práva jako nepostižení. Zkrátka žít plnohodnotný život jako ostatní. Pokud se naplní

jejich přání a podaří se jim najít práci na pracovním trhu, obohatí to nejen je samotné, jejich rodinu, ale i širokou veřejnost.

Tak jako každý člověk by našel rád uplatnění na trhu práce v oboru dle svého výběru, tak i osoba s mentálním postižením má právo na zaměstnání a měla by mít i možnost volby výběru oboru. V dnešní době má člověk bez postižení problém najít práci, jak potom může najít práci osoba s mentálním postižením? Lidé s mentálním postižením mají veliký problém sehnat na volném trhu práce zaměstnání a jsou velmi omezené možnosti volby práce. Jejich hlavním příjmem bývá invalidní důchod či příspěvek na péči. Většinou bydlí stále s rodiči a jsou odkázáni na jejich pomoc.

Nově se prosazujícím trendem v péči o lidi s postižením je **normalizace**. Pokud je to jen možné, osoby se zdravotním postižením mají žít normálním životem, jako žijí jejich ostatní spoluobčané. Nikoliv v ústavním zařízení, ale v rodině, kde jsou uspokojovány jejich přirozené potřeby lásky, pozornosti, zájmu a bezpečí. Mít možnost navštěvovat školu nebo školské zařízení, které umožní maximální možný rozvoj jejich schopností a dovedností. Zabývat se zájmovou, kulturní a sportovní činností. Připravovat se na určité profesní uplatnění a v dospělosti mít odpovídající zaměstnání. Tím se vytvářejí určité hodnoty pro společnost nebo pro vlastní uspokojení (Švarcová, 2012).

Trend normalizace zásadním způsobem ovlivnil oblast pracovního uplatnění jedinců s mentálním postižením. Zajišťuje tak lidem s mentálním postižením maximální příležitost pracovat v integrovaném prostředí (Černá, 2009, s. 198).

Práce přispívá k vysvobození z dlouhodobé závislosti na podpůrných službách a péče závislé na okolí. Druh práce, peníze, které prací vyděláváme, a možnosti, které tím získáváme, to vše ovlivňuje naše sebeuvědomění, naše postavení ve společnosti a stupeň svobody, volnosti na úrovni ekonomické a sociální. Pracující člověk má mnohem větší předpoklady být soběstačným a vést poměrně nezávislý život bez toho, aby zasahoval do života svých příbuzných (Pipeková, 2006).

3.1 Možnosti zaměstnání pro osoby s mentálním postižením

Listina základních práv a svobod zachycuje lidská práva, svobodu a právo na práci. Uvádí: „Každý má právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací. Občany, kteří toto právo nemohou bez své viny vykonávat, stát v přiměřeném rozsahu hmotně zajišťuje“. Zaměstnanci mají zaručeno „právo na spravedlivou odměnu za práci a na uspokojivé pracovní podmínky. Každý má „právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu, jakož i právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost“. V Listině je také ošetřena zvýšená ochrana zdraví při práci a zvláštní pracovní podmínky ženám, mladistvým a osobám se zdravotním postižením (tudíž i s mentálním postižením) a dále zvláštní ochrana v pracovních vztazích a pomoc při přípravě na povolání mladistvým a osobám se zdravotním postižením [3].

Možnosti pracovního uplatnění osob s mentálním postižením v České republice jsou velice omezené.

- A) Osoby s lehkým mentálním postižením si leckdy mohou najít práci za dopomoci rodičů či přátel sami. Uplatnění najdou zejména na otevřeném trhu práce v oblasti „**pomocné práce**“ – v potravinářském odvětví (pomocná síla v kuchyni, pekárně, restauraci), zemědělství (zahradník, úpravy zeleně např. ve městech, pomocná síla u zvířat), ve zdravotnictví (pomocný asistent), řemeslnictví (malíř, natěrač, ve stavebnictví), truhlářství, úklidové práce, pomocník ve skladu, v obchodě, při rovnání zboží do regálů, atd.
- B) V případě, že osoba s lehkým mentálním postižením toto sama nezvládne, nabídne se jí pomoc v podobě podporovaného zaměstnávání. Krejčířová a kol. (2005) uvádí definici **podporovaného zaměstnávání** jako časově omezenou službu lidem, kteří hledají placené zaměstnávání v běžném pracovním prostředí. Jejich schopnosti získat a udržet si zaměstnání jsou z různých důvodů omezeny a je zde potřeba dlouhodobě individuální podpory během nástupu do práce a po určitou dobu i po zařazení do pracovního procesu.
- C) Osoby s mentálním postižením mohou využít **pracovní asistenci**, která se poskytuje na otevřeném trhu práce. Pracovní asistence poskytuje poradenství v oblasti hledání práce a následně při vstupu do práce.

- D) **Pracovní rehabilitace** je souvislá činnost zaměřená na získání a udržení vhodného zaměstnání osoby se zdravotním postižením, kterou na základě její žádosti zabezpečují krajské pobočky Úřadu práce a hradí náklady s ní spojené. Pracovní rehabilitace zahrnuje zejména poradenskou činnost zaměřenou na volbu povolání, volbu zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti, teoretickou a praktickou přípravu pro zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost, zprostředkování, udržení a změnu zaměstnání, změnu povolání a vytváření vhodných podmínek pro výkon zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti.
- E) Jednou z nových forem pracovní rehabilitace, která ještě není na trhu práce příliš rozvinutá, se nabízí možnost odborného zhodnocení funkčního pracovního potenciálu prostřednictvím tzv. **ergodiagnostiky**, kterou provádí vytvořená síť ergodiagnostických center. Výsledky slouží klientovi i Úřadu práce ČR k upřesnění a doporučení možností pro vhodné pracovní uplatnění či kvalifikační rozvoj. **Ergodiagnostika** je diagnostika psychosensomotorických funkcí k možnosti zaměstnání. Provádí ji individuální interprofesionální rehabilitační tým ve složení: lékař, fyzioterapeut, ergoterapeut, psycholog, logoped, zdravotní sestra, speciální pedagog, event. protetik. Tým určuje obecné funkční schopnosti k práci, podpůrné prostředky, pomůcky, které jsou nezbytné k zařazení do zaměstnání. Před ukončením ergodiagnostiky se tvoří závěrečná zpráva na základě rehabilitační konference všech členů týmu. Závěrečná zpráva se poskytuje i Úřadu práce ČR, který v návaznosti na tyto závěry sestavuje v součinnosti se žadatelem o pracovní rehabilitaci individuální plán pracovní rehabilitace [2].
- F) Pro osoby se závažnějším mentálním postižením, které nemohou najít své uplatnění na otevřeném trhu práce, je možnost zaměstnání v chráněných dílnách (dnes tento termín nahrazen vymezená pracovní místa). **Chráněná dílna** je pracoviště, kde dospělí lidé s mentálním postižením pracují jako zaměstnanci na základě pracovní smlouvy, zpravidla na zkrácený pracovní úvazek. Jejich práce je strukturována a organizována tak, aby odpovídala jejich schopnostem a možnostem. Provoz těchto pracovišť je zpravidla ekonomicky nerentabilní, a proto je dotován z prostředků úřadů

práce i z jiných zdrojů (Švarcová, 2003, s. 156). Dnes termín chráněná dílna neexistuje, je nahrazeno novým termínem – vymezená chráněná místa.

- G) **Chráněné pracovní místo** je pracovní místo zřízené zaměstnavatelem pro osobu se zdravotním postižením na základě písemné dohody s úřadem práce. Na zřízení chráněného pracovního místa poskytuje úřad práce zaměstnavateli příspěvek. Chráněné pracovní místo musí být obsazeno po dobu 3 let. [3].
- H) Jiná „**chráněná pracoviště**“ vznikají v zařízeních sociální péče nebo jsou zřizována neziskovými organizacemi. Jsou to různá zařízení, která umožňují klientům nacházet smysluplnou náplň jejich času a života. V některých takových zařízeních má práce charakter pracovní terapie. Pracovní terapie nebo také pracovní rehabilitace je určena především klientům se závažnými formami postižení. Jejím účelem je zaměstnat klienta smysluplnou činností, dbát na rozvíjení jeho schopností a dovedností a umožnit mu určitou formu seberealizace. Hlavním smyslem není produktivní činnost, ale pomoc klientovi při řešení jeho zdravotních a psychických problémů. Velký význam má toto zařízení i jako zprostředkování sociálních kontaktů, k nimž mezi osoby se zdravotním postižením a dalšími zúčastněnými osobami dochází (Švarcová, 2003, s. 156). Výrobní náplň chráněné dílny a chráněných pracovišť je rozmanitá z důvodu, zda se zřizovatelům podaří získat vhodné zakázky. Mezi zakázky většinou patří balení, kompletování, demontáž výrobků, to, co zaměstnanci na těchto pracovištích zvládnou. Většina dílen má však své vlastní programy, které jsou převážně zaměřené na tvořivé činnosti klientů. Patří sem např. práce s keramikou, práce s textilem (vyšívání, tkaní), truhlářské práce, práce s voskem. Chráněná pracoviště mohou poskytnout služby v podobě oprav oděvů, obuvi, provoz kaváren, pekáren, a další drobnější služby, které budou dosažitelné možnostem a schopnostem zaměstnanců (Švarcová, 2003).
- I) „Podle mého názoru je pro osoby s mentálním postižením velmi přínosný tranzitní program Ze školy do práce. Jedná se o plynule navazující přechod školy do praxe. **Tranzitní program** je služba určená pro studenty a studentky především dvouletých praktických škol a odborných učilišť,

pro které je obtížnější najít vhodnou praxi, a studenti potřebují během ní individuální podporu.

Tranzitní program je služba, která by prostřednictvím individuální praxe a nácviku pracovních a sociálních dovedností měla vyústit v zaměstnání na otevřeném trhu práce (v běžné firmě). Tranzitní program je podpora při osamostatňování se [4].

- J) Úřad práce dále nabízí pomoc v podobě poradenského programu „**Job club**“, jehož cílem je motivovat a aktivizovat účastníky k uplatnění na trhu práce, a to získáním orientace na trhu práce a nácvikem dovedností a technik vyhledávání zaměstnání. Job club probíhá formou opakovaných skupinových nebo individuálních setkávání. V současné době je Job club určen všem uchazečům o zaměstnání, kteří si chtějí vylepšit sebezprezentaci, pracovat na svém osobním i duchovním růstu, posílit sebevědomí a naučit se zvládat stresové situace spojené s nezaměstnaností.

3.2 Vytvoření vhodných podmínek pro osobu s mentálním postižením pro pracovní uplatnění

Pro úspěšné zařazení osoby s mentálním postižením na trh práce je nejdůležitější vytvořit vhodné podmínky pro pracovní uplatnění. Zaměstnat osobu s mentálním postižením není jen přínosem pro tu konkrétní osobu, ale má to blahodárný dopad na celou společnost. Domněnka zaměstnavatelů, že budou mít s osobami s mentálním postižením hodně práce, výdajů a žádný přínos pro firmu, je mylná. Pro zaměstnavatele to má mnoho výhod v získání různých podpůrných prostředků, finanční pomoci, architektonické úpravy, příspěví na režijní výdaje, příspěvek na zaměstnanou osobu s mentálním postižením a mnohé další, které mu stát nabízí.

Fyzickým osobám se zdravotním postižením se poskytuje zvýšená ochrana na trhu práce. Osobami se zdravotním postižením jsou fyzické osoby, které jsou orgánem sociálního zabezpečení uznány invalidními v prvním, druhém nebo v třetím stupni [3].

Co se týká uplatnění osob s mentálním postižením na trhu práce, velká opora se jim dostává od státu a od úřadu práce.

Úřad práce kromě evidenční funkce také zprostředkuje zaměstnání mezi uchazečem o zaměstnání a zaměstnavatelem, poskytuje fyzickým osobám a zaměstnavatelům

informační, poradenské a jiné služby v oblasti zaměstnanosti, zabezpečuje uplatňování nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti a spolupracuje se zaměstnavateli. Zaměstnavatelé pak můžou v otázkách zaměstnávání osob se zdravotním postižením požadovat od Úřadu práce ČR informace a poradenství, součinnost při vyhrazování pracovních míst zvláště vhodných pro osoby se zdravotním postižením, spolupráci při vytváření vhodných pracovních míst pro osoby se zdravotním postižením a spolupráci při řešení individuálního přizpůsobování pracovních míst a pracovních podmínek pro osoby se zdravotním postižením [3].

Zaměstnavatelé jsou oprávněni v oblasti zaměstnávání osob s mentálním postižením požadovat od krajských poboček úřadu práce podle § 79 zákona o zaměstnanosti:

- informace a poradenství v otázkách spojených se zaměstnáváním osob se zdravotním postižením,
- součinnost při vyhrazování pracovních míst zvláště vhodných pro osoby se zdravotním postižením,
- spolupráci při vytváření vhodných pracovních míst pro osoby se zdravotním postižením,
- spolupráci při řešení individuálního přizpůsobování pracovních míst a pracovních podmínek pro osoby se zdravotním postižením.

Při zaučování osoby s mentálním postižením na novou pracovní pozici uvádím několik pokynů:

- A) Vše názorně ukázat, pracovní činnost nestačí pouze vysvětlit, je třeba ji předvést, poté pracovníka nechat, aby si každý úkon vyzkoušel, předvedl jej a vysvětlil. Mnoho lidí s mentálním postižením lépe pochopí, co mají dělat, když to vidí a slyší.
- B) Rozdělit úkoly na jednotlivé kroky. Každý krok předvést a vysvětlit. Poté je opět důležitá zpětná vazba, aby zaměstnanec všechny kroky zopakoval a předvedl. Pokud jednotlivé kroky budou vysvětlovány příliš rychle, může z toho být zaměstnanec zmatený.
- C) Používat přesné, věcné instrukce. Nepoužívat abstraktní vysvětlování, osoba s mentálním postižením tomu nebude rozumět, nedokáže si to představit.

Nejúčinnější je jasné a stručné vyjadřování. Nezapomínat však na zpětnou vazbu, abychom se ujistili, zda tomu zaměstnanec dobře porozuměl.

- D) Pro osobu s mentálním postižením je důležité dodržovat vždy stejný postup. Je tudíž důležité tyto rutinní postupy zaměstnance naučit. Je vhodné pro zaměstnance vytvořit seznam po sobě jdoucích úkolů, pokud neumí číst, použít obrázky či jiné podpůrné prostředky.
- E) Ujasnění způsobu komunikace mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem je velice důležité. Důležité je si ujasnit, zda zaměstnanec ví, co má dělat a v případě, že mu není něco jasné nebo si s něčím není jistý, umět se zeptat a vědět, na koho se může obrátit s dotazem.
- F) Pro obě strany je důležitá zpětná vazba. Tak jako pro zaměstnavatele je důležité, aby věděl, že zaměstnanec porozuměl tomu, co se od něj očekává, tak aby i zaměstnanec měl zpětnou vazbu o tom, zda zadaný úkol vykonává dobře. Pro osoby s mentálním postižením je obzvláště důležité je za dobře vykonanou práci pochválit a povzbudit [5].

Lidé s mentálním postižením patří mezi nejvíce ohrožené sociálním vyloučením. Nedokáží se přizpůsobit novým trendům tak jako člověk zdravý. Je tedy zapotřebí vytvořit těmto osobám nejvhodnější podmínky, které by jim umožnily co nejhodnotnější začlenění do pracovního procesu, a tím i začlenění do společnosti.

3.3 Překážky začlenění osob s mentálním postižením do pracovního procesu

Hlavní překážkou začlenění se do pracovního procesu je informovanost a komunikace. Co udělá zdravý člověk v dnešní době, když hledá zaměstnání? Většinou si sedne k počítači a na internetu se snaží vyhledat informace potřebné k uplatnění na pracovním trhu. Nebo se zeptá kamarádů, známých, či jde na úřad práce, kde se poinformuje, obejde firmy, rozdá životopis, atd.. Pro lidi s mentálním postižením je velice těžké a v mnoha případech i nereálné, aby si sedli k počítači a vyhledali potřebné informace. Životopis si také většinou sami nenapíší, tudíž tady potřebují také pomoc. Bariéra je i v komunikaci, jelikož se lidé s mentálním postižením stydí, bojí, neví jak a koho oslovit. Obzvláště osoby s mentálním postižením se setkávají s neochotou společnosti jim pomoci. Společnost

připisuje osobám s mentálním postižením negativní identitu. Proč? Lidé s tímto druhem postižení vypadají na první pohled, pokud se k mentálnímu postižení nedruží např. tělesné postižení, jako intaktní lidé. Když však získají odvalu a někoho osloví, tak vzhledem k horším dorozumívacím schopnostem působí divně (zvláště). Lidé se jim vyhýbají, jako by se jich báli, ignorují je. Lidé s mentálním postižením jsou velmi citliví, tento přístup vnímají daleko intenzivněji než lidé zdraví. Jak by bylo nám, kdyby nás lidé na ulici přehlíželi, chodili kolem nás velikým obloukem? Když bychom se jich na něco zeptali, dělali by jako, že neslyší, ignorovali by nás.

3.3.1 Překážky na straně osoby s mentálním postižením

Osoby s mentálním postižením potřebují dohled, pomoc či dopomoc. Je potřeba neustálého opakování, vysvětlování. Pokyny musí být jednoduché, stručné a jasné. Vše musí být názorně předvedené a musí být i zpětná vazba. Dále je třeba opakovaného a názorného příkladu. Tito lidé jsou zvyklí, že je celý život někdo vede. Udělají jen to, co jim je řečeno. Jakákoliv změna či vybočení ze zajetých kolejí vyvede osobu s mentálním postižením z míry.

Osoby s mentálním postižením mají omezený vývoj rozumových schopností, tudíž nikdy nemůžou dosáhnout intelektové úrovně zdravých jedinců. Rovněž rozvoj jiných schopností je mnohem pomalejší. Další problém se objevuje v oblasti učení a sociální adaptaci.

Lidé s mentálním postižením jsou velice emočně labilní. Na jedné straně se setkávají s lítostí, jak k nim osud nebyl příznivě nakloněný, na druhou stranu se jich lidé bojí.

Mladí lidé s postižením zůstávají na sociálních dávkách, které jsou často vyšší než minimální mzda. To vede k situaci, která je dnes nazývaná sociální pastí. Dávky zajišťují přežití mladých lidí, ale ti spolu s nedostatkem pracovních příležitostí a s nedostatečnými možnostmi získat uplatnitelnou kvalifikaci nejsou tak motivováni ke změně svého postavení na okraji společnosti.

Hyperprotektivní výchova ze strany rodičů mnohdy způsobuje, že průceschopný člověk s mentálním postižením se nezařadí do pracovního procesu. Na druhou stranu, když lidé získají práci, jsou nejlepšími zaměstnanci – jsou dochvilní, spolehliví, pracovití, dělají to, co je baví a dělají to s láskou, což se o běžné populaci vždy říci nedá. V tomto směru bychom se od nich měli my učit.

3.3.2 Překážky na straně společnosti ve vztahu k osobě s mentálním postižením

Vstup osoby s postižením do světa zdravých lidí je provázen specifickými problémy. Zdravá populace neposkytuje dostatečnou podporu a pomoc těmto osobám. Omezuje jejich možnosti pracovního uplatnění a napomáhá tak ke zvyšování jejich nezaměstnanosti. Zdravá populace přistupuje k osobám s mentálním postižením s četnými předsudky, obavami a nedůvěrou (Šesták, 2007, s. 11).

Příčinu vidím ve špatně nastaveném systému a nedostatečné informovanosti společnosti ke vztahu lidem s mentálním postižením.

V České republice chybí důslednější podpora a dohled nad lidmi s mentálním postižením. Např. v Nizozemí a ve Francii provádí hodnocení pracovních schopností tým odborníků sestávající ze specialistů na trh práce, speciálních pedagogů, instruktorů a psychologů, přičemž důraz je kladen na schopnost učit se. Podpora se poskytuje při výběru povolání, při plánování výcvikového kurzu odpovídajícího jejich potřebám a při jejich aklimatizaci na nové prostředí (Šiška, 2005).

Tato komplexní ucelená rehabilitace skládající se z týmu odborníků v České republice není tak propracovaná.

Společnost by měla pochopit a tolerovat to, že v moci osoby s mentálním postižením není možné se stoprocentně přizpůsobit společnosti, bez pochopení a pomoci druhých toto nemohou zvládnout.

3.3.3 Překážky na straně zaměstnavatele ke vztahu k osobě s mentálním postižením

Současná doba s sebou nese velice tvrdý a nekompromisní směr, kdy zaměstnavatel je většinou vzhledem k silné konkurenci nucen vybírat si ty nejlepší, nejprofesionálnější zaměstnance. Předsudky, že lidé s mentálním postižením jsou na obtíž pro firmu, že nic pozitivního firmě nepřinesou, tu stále jsou. Dalším důvodem je nedostatečná kvalifikace osob s mentálním postižením. Osoby s mentálním postižením jsou většinou řazeny na pomocné práce a mnohé firmy se domnívají, že tyto lidi nepotřebují.

Největší překážkou je nedostatečná informovanost zaměstnavatele o výhodách zaměstnání osoby s mentálním postižením. Dále mi tu chybí i nařízení, že zaměstnavatelé za pro ně výhodných podmínek jsou povinni zaměstnat osoby

s mentálním postižením. Legislativa konkrétně nemluví o mentálním postižení, ale o osobách se zdravotním postižením. Tudíž zaměstnavatel přijme většinou kohokoliv jiného než člověka s mentálním postižením.

Mezi základními požadavky většinou jsou – samostatnost, soběstačnost, spolehlivost, pracovitost, pečlivost, veliké pracovní nasazení, flexibilita, dynamika. Jednoduše řečeno, aby zaměstnanec za sebou nechal hodně práce a přitom zaměstnavatel s tím měl co nejmenší potíže. Toto však osoba s mentálním postižením nabídnout nemůže.

3.4 Legislativní rámec

Za důležité považuji se zmínit o legislativním opatření týkající se zaměstnávání osob s mentálním postižením, které je uvedeno níže.

Listina základních práv a svobod zaručuje osobám se zdravotním postižením právo na zvláštní pracovní podmínky, právo na zvýšenou ochranu zdraví při práci, právo na zvláštní ochranu v pracovních vztazích a právo na pomoc při přípravě k povolání, jakož i právo na spravedlivou odměnu za práci a právo na uspokojivé pracovní podmínky [6].

Systematická podpora osob s postižením v oblasti pracovního uplatnění a jejich ochrana před diskriminací patří mezi priority Evropské unie. Antidiskriminační rámec Evropské unie vychází z principu lidských práv pro všechny a z principu sociálního začleňování. Nové členské země EU byly povinny zapracovat antidiskriminační rámec Evropské unie do národních legislativ. V návaznosti na tyto požadavky přijal Parlament České republiky v roce 2004 novelu zákoníku práce, která je v souladu s uvedenou směrnicí a která obsahuje ustanovení o zákazu přímé a nepřímé diskriminace (Černá, 2009).

Další právní předpisy, které ošetřují zaměstnávání osob s mentálním postiženou jsou:

- Zákoník práce č. 262/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů,

- Vyhláška MPSV č. 518/2004 Sb., kterou se provádí zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů,
- Vyhláška MPSV č. 519/2004 Sb., o rekvalifikaci uchazečů o zaměstnání a zájemců o zaměstnání a o rekvalifikaci zaměstnanců, ve znění pozdějších předpisů,
- Nařízení vlády č. 515/2004 Sb., o hmotné podpoře na vytváření pracovních míst a hmotné podpoře rekvalifikace nebo školení zaměstnanců v rámci investičních pobídek, ve znění pozdějších předpisů.

II Praktická část

4 Metodika práce

4.1 Cíl práce

Cílem praktické části je zjistit postoje dospívajících a dospělých osob s mentálním postižením k zaměstnávání osob s mentálním postižením.

Díličními cíli je zjistit, jaká je jejich informovanost o možnostech zaměstnávání pro osoby s mentálním postižením, jestli znají základní pojmy v pracovní rehabilitaci zdravotně postižených, jestli jsou si vědomi svých, ale i potřebných (žádoucích) pracovních kompetencí, jakou oni sami mají podporu při vzdělávání a hledání pracovních příležitostí a v neposlední řadě také čím by chtěli být, tedy i jaké mají zájmy, záliby a představy o budoucím pracovním uplatnění.

Pro naplnění cíle byl stanoven stěžejní cíl praktické části - hlavní výzkumná otázka, na kterou byla nalezena odpověď pomocí deseti dílčích výzkumných otázek v realizovaném dotazníkovém výzkumu. V kapitole 5. Analýza výzkumného šetření jsou interpretovány výsledky výzkumného šetření dílčích cílů, v kapitole Shrnutí praktické části bakalářské práce shrnuje zjištění směřující ke stěžejnímu cíli této práce.

4.2 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka:

1. Jaké jsou postoje dospívajících a mladých dospělých osob s mentálním postižením k zaměstnávání osob se zdravotním postižením?

Díliční výzkumné otázky:

1. Jaké využívají respondenti zdroje informací ke středoškolskému studiu?
2. Studují osoby s mentálním postižením to, co studovat chtěli?
3. Jaké mají studenti SŠ aktuální profesní zájmy?
4. Mají žáci SŠ zájem o další studium?
5. Jak se žáci s mentálním postižením orientují v základních pojmech pracovní rehabilitace?

6. Mají žáci střední školy informace o vhodných pracovních příležitostech?
7. Jak je pro žáky budoucí pracovní zařazení důležité?
8. Kdo mladým dospělým s mentálním postižením pomáhá při hledání zaměstnání a je jim oporou?
9. Jsou si osoby s mentálním postižením vědomi svých pracovních kompetencí?
10. Jak samostatní byli žáci ve vyplňování dotazníku?

4.3 Strategie výzkumného šetření

Každá výzkumná metoda má své výhody a nevýhody, tudíž je vhodné nejprve výzkumné metody dobře poznat, než se výzkumník rozhodne, co a jak bude zkoumat. Vymezení základního souboru musí být přesné, je tedy důležité, aby bylo jasné, na koho se výsledky výzkumu vztahují. Důležité je si uvědomit i rozsah výběrového souboru, který se volí např. podle časových, materiálních i finančních možností. Rozsah výběrového souboru se volí i podle počtu zkoumaných proměnných (Gavora, 2000).

Jedno z nejpoužívanějších slov ve výzkumné práci je proměnná. Proměnné se definují, identifikují, pozorují, měří, manipuluje se s nimi, sledují a vysvětlují se vztahy mezi nimi. Proměnnou se označuje prvek zkoumání, který nabývá různých hodnoty (např. věk, vědomosti, vlastnost, jev, činitel, atd.) (Gavora, 2000, s. 48).

Pro výzkumné šetření byla vybrána dotazníková metoda a pro vyhodnocení prostředků byl zvolen kvantitativní výzkum.

Kvantitativní výzkum pracuje s číselnými údaji. Zjišťuje množství, rozsah nebo frekvenci výskytu jevů (Gavora, 2000, s. 31).

4.4 Metody

Chráska (2007, s. 11) ve své publikaci vyjadřuje lidské poznání jako velmi složitý proces. Tento proces může probíhat nejrozmanitějšími metodami a postupy.

Metody výzkumů rozděluje na dva základní typy pedagogických výzkumů, a to na výzkumy kvantitativně orientované a kvalitativně orientované. Oba uvedené typy mají své klady i zápory a autor je doporučuje ve výzkumné činnosti kombinovat.

V kvantitativně orientovaných výzkumech získáváme velké množství číselných údajů (dat). Pro získání potřebných informací z naměřených dat je nutné jejich zpracování a to zpravidla při následujících krocích:

- uspořádání dat a sestavení tabulek četností,
- grafické znázornění naměřených dat,
- výpočet charakteristik polohy,
- výpočet charakteristik rozptýlení (Chráška, 2007, s. 39).

Z důvodu většího počtu dotazovaných v mém výzkumu byla zvolena metoda formou dotazníků a formou kvantitativního výzkumu.

Dotazník je určen především k hromadnému získávání údajů. Je to způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Dotazník je nejfrekventovanější metodou zjišťování údajů, kde získáváme velké množství informací při malém času. Osoba vyplňující dotazník se nazývá respondent. Prvky dotazníku se nazývají otázky (Gavora, 2000).

Dotazník má mít promyšlenou strukturu. Znění otázek je dobré přezkoušet v předvýzkumu, např. pomocí interview. Na vybrané škole byl proveden předvýzkum s ředitelkou školy, učitelem střední školy praktické, učitelkou odborného učiliště a s vybranými žáky. Základní dělení otázek v dotazníku je podle stupně otevřenosti na otázky uzavřené, polouzavřené a otevřené (Gavora, 2000). Dotazník byl zvolen formou vlastní konstrukce, ve kterém byly použity položky uzavřené, polouzavřené a otevřené.

Položky v dotazníku byly obsahově utříděny podle oblastí vztahujících se k zaměstnávání osob s mentálním postižením: kariérové poradenství, spokojenost se studiem, současné profesní zájmy, budoucí profesní zájmy, znalosti pracovní rehabilitace, pracovní příležitosti, význam pracovního uplatnění a míra zapojení, zdroje sociální opory, pracovní kompetence, porozumění dotazníku.

Výzkum má několik etap, které následují po sobě, ale také se často překrývají. Výzkum vyžaduje promyšlenou organizaci a plánování. Výzkum trvá určitý čas. Pro ty, kteří předpokládají rychlý a bezproblémový postup může způsobit i zklamání.

Výzkum byl realizován dle etap, které doporučuje Gavora (2000, s.13):

1. Stanovení výzkumného problému - výzkumník si formuluje, co přesně chce zkoumat. Tento krok je základem, od kterého se odvíjejí všechny další kroky ve výzkumu a kde si stanoví, koho chce zkoumat, kdy a v jakých situacích ho chce zkoumat.
2. Informační příprava výzkumu – studium informačních zdrojů, např. knihy, články, konzultace.

3. Příprava výzkumných metod – promyslet si, jak a čím bude na výzkumnou otázku odpovídat. Vybrat si vhodnou výzkumnou metodu. Ověření výzkumného nástroje, zda funguje. Tuto fázi nazýváme předvýzkum.
4. Sběr a zpracování údajů – konkrétní použití výzkumného nástroje. Údaje se zapisují, nahrávají a poté se zpracovávají do tabulek nebo grafů.
5. Interpretace údajů – sesbírané údaje je potřeba vysvětlit, dát do vztahu a uvést jejich využití v praxi.
6. Psaní výzkumné zprávy – ukončení písemným informováním o průběhu a výsledcích výzkumu. Popisují výzkum od začátku do konce.

4.5 Organizace práce

Praktická část bakalářské práce byla tvořena v průběhu od března 2014 do března 2015. Po neúspěšné obhajobě této práce v květnu 2015 bylo realizováno pokračování výzkumu formou zpracování dotazníků s novými studenty SŠ Daneta a bylo rozšířeno o skupinu respondentů na konečný počet 20 a upraveny výsledky výzkumu. Průběh realizace prací:

Tabulka 1: **Harmonogram roku 2014**

březen až duben	tvorba dotazníku
květen	předvýzkum (mapování cílové skupiny, konzultace s učiteli v SŠ a ředitelkou školy)
červen	distribuce dotazníků, zpracování dotazníků žáky, sběr dotazníků
říjen až listopad	zpracování výsledků dotazníků, interpretace, vyhodnocování
prosinec	výsledné vyhodnocení dotazníků

Tabulka 2: **Harmonogram roku 2015**

leden až březen	zpracování výsledků v bakalářské práci
květen	předvýzkum, distribuce dotazníků novým žákům, zpracování dotazníků žáky, mé zpracování dotazníků, interpretace
červen	vyhodnocování, úprava výsledků výzkumu, dokončení úprav praktické části bakalářské práce a závěrečné části bakalářské práce.

4.6 Charakteristika místa, ve kterém probíhalo výzkumné šetření

Výzkumné šetření probíhalo s žáky Střední školy Daneta v Hradci Králové. Toto místo bylo vybráno z důvodu, jelikož zařízení ze své praxe velice dobře znám a často zde slýchám, jak si žáci i rodiče pokládají otázky, co budou dělat, až ukončí vzdělávání, kde najdou žáci uplatnění nebo kdo se vzhledem ke svému těžkému postižení může uplatnit na trhu práce? Kdo se o jejich dítě postará? Kdo mu pomůže najít práci a udržet si ji? Jaké vhodné zaměstnání bude pro osobu s mentálním postižením, aby stačilo jeho možnostem i schopnostem?

Tato škola s názvem Mateřská škola, základní škola a střední škola Daneta s.r.o. je soukromou speciální školou poskytující komplexní služby dětem a žákům se zdravotním postižením, primárně s mentálním postižením od 2 let až po ukončení středního vzdělání. Škola nabízí své služby ve třech budovách, mateřská škola se nachází v Uhelné ul., základní škola v Nerudově ul. a střední škola od září 2014 v nově opravené budově v Lidické ul.

Střední škola, ve které šetření probíhalo, má dva obory a to jednoletou praktickou školu (dále PrŠ) a odborné učiliště s dvouletým oborem provozní služby (dále OU). V obou těchto oborech škola vzdělává žáky dle vlastních školních vzdělávacích programů zpracovaných dle státem daných rámcových vzdělávacích programů daných pro tyto obory- viz tabulka 3

Tabulka 3: Přehled všech oborů MŠ, ZŠ a SŠ Daneta s.r.o. a platných školních vzdělávacích programů

Název oboru	Název vzdělávacího programu, vydavatel	Pod č. j.	Platnost od
Mateřská škola	Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání „Náš svět“, Daneta	128/12/09	1. 1. 2010
79-01-B/001 Pomocná škola	Pomocná škola a přípravný stupeň PŠ, MŠMT ČR	24035/97-22	1. 9. 1997 (v 6..roč.)
	Rehabilitační vzděl. program pomocné školy, MŠMT ČR	15988/2003-24	1. 9. 2003 (v 6..roč.)
79-01-B/01 Základní škola speciální	Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání „Cesta do světa poznání“, (pro žáky se středně těžkým MP) Daneta	35/06/10	1. 9. 2010 s výjimkou 6.roč..
	Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání „Okénko do světa poznání“, (pro žáky s těžkým MP) Daneta	36/06/10	1. 9. 2010 s výjimkou 6. roč..
79-01-C/01 Základní škola	Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání „Učíme se pro život“, Daneta	40/06/10	1. 9. 2010
78-62-C/01 Praktická škola jednoletá	Školní vzdělávací program pro obor vzdělání Praktická škola jednoletá „Jdeme dál“	02/06/12	1. 9. 2012
69-54-E/01 OU-provozní služby	Školní vzdělávací program pro obor vzdělání Provozní služby „S chutí do práce“	53/05/12	1. 9. 2012
Školní družina	Školní vzdělávací program školní družiny „Škola hrou“	55/08/08	1. 9. 2008

4.6.1 Praktická škola jednoletá

Je střední školou, která je speciálně určená pro vzdělávání žáků se zdravotním postižením, konkrétně se středně těžkým a těžkým mentálním postižením, souběžným postižením více vadami a autismem. Praktická škola jednoletá doplňuje a rozšiřuje žákům teoretické i praktické dovednosti získané v průběhu povinné školní docházky. Praktická škola poskytuje přípravu na osvojení manuálních dovedností a jednoduchých činností využitelných v oblastech praktického života, které absolventům usnadní společenskou integraci. Cílem vzdělávání v praktické škole jednoleté je především zvýšení kvality života absolventů, kterým se v rámci jejich individuálních schopností nabízí možnost uplatnit se přiměřeným výkonem v chráněných pracovištích a při pomocných pracích v různých profesních oblastech.

Vzdělávací proces zde přizpůsobují úrovni psychických a fyzických schopností žáků. Vzhledem k variabilitě schopností žáků, úrovni jejich vědomostí a dovedností zde respektují pedagogické zásady, zejména přiměřenosti a názornosti, uplatňují individuální přístupy odpovídající osobnostním specifickým žáků za přispění všech možných podpůrných opatření.

V tomto oboru se vzdělávají žáci s lehkým, středně těžkým i těžkým stupněm mentálního postižení, souběžným postižením více vadami a autismem. Podmínkou pro jejich přijetí je ukončená povinná školní docházka a doporučení lékaře. Vzdělávání se v tomto oboru uskutečňuje jeden rok, v případě potřeby lze studium prodloužit až o dva roky [1].

4.6.2 Odborné učiliště s učebním oborem Provozní služby

Je střední školou, která je také určena pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, prioritně pro žáky s lehkým mentálním postižením. Za předpokladu respektování individuálních potřeb, schopností a možností vzdělávání se zde zaměřují na rozvoj praktických dovedností a dosažení maximální možné míry samostatnosti a nezávislosti žáka.

Cílem vzdělávání v tomto odborném učilišti je především zvýšení kvality života absolventů, kterým se v rámci jejich individuálních schopností nabízí možnost uplatnit se při úklidu ve zdravotnických a sociálních zařízeních, v ubytovacích zařízeních, kancelářích, veřejných prostorech apod. Také se po absolvování mohou uplatnit při výkonu pomocných prací při přípravě pokrmů, při praní a žehlení prádla, při šití a opravách prádla, při práci na zahradě, při drobných pracích se dřevem a při výrobě bytových doplňků. Vzdělávání se uskutečňuje 2 roky, výuka je organizována tak, aby byly respektovány psychické, fyzické a sociální možnosti žáků, jejich individuální zvláštnosti a schopnosti. Součástí studia tohoto oboru je odborný výcvik, jehož pravidelná část je věnována praxi u zaměstnavatele – v Chráněné dílně Daneta. Zde studenti získávají praktické zkušenosti a pracovní vědomosti a dovednosti potřebné pro jejich budoucí pracovní uplatnění, které také v této organizaci mohou najít.

V tomto oboru se vzdělávají žáci s převážně lehkým (výjimečně také se středně těžkým) mentálním postižením, souběžným postižením více vadami a autismem. Podmínkou pro jejich přijetí je ukončená povinná školní docházka a doporučení

lékaře. Vzdělávání se v tomto oboru uskutečňuje dva roky, v případě potřeby lze i toto studium prodloužit až o dva roky.

V obou typech studia se vzdělání uskutečňuje v denní formě [1].

4.7 Charakteristika výzkumného souboru

Předmětem výzkumu jsou jevy (např. osoby, věci, procesy), obvykle se nazývají subjekty výzkumu. Všichni lidé, o kterých chceme výzkumem získat informace, tvoří základní soubor (Gavora, 2000, s. 59).

Výzkumný soubor představovalo 20 respondentů, a to žáků Střední školy Daneta ve školním roce 2013/2014 a 2014/2015. Z celkového počtu 20 respondentů, kterým byl rozdan dotazník, odpovědělo a dotazník odevzdalo všech 20, z nichž bylo 10 dívek-žen a 10 chlapců-mužů.

Respondenti jsou osobami s primárně mentálním postižením od lehkého až po středně těžký stupeň mentálního postižení, popř. s postižením více vadami. Dalším nejčastějším postižením těchto osob jsou různé tělesné handicapy, poruchy autistického spektra, smyslové vady. Jde o studenty dvou typů střední školy, a to jednoleté praktické školy (dále PrŠ) a odborného učiliště oboru provozní služby (dále OU). Všichni jsou či ve školním roce 2013/2014 byli žáky denního studia obou oborů této školy ve struktuře viz tabulka 4

Tabulka 4: Počet respondentů dle oboru SŠ ve školním roce 2013/2014 a 2014/2015

	počet žáků z jednoleté praktické školy (PrŠ)	počet žáků z odborného učiliště (OU)
ženy	7	3
muži	5	5
celkem	12	8

Tabulka 5: Věkové složení respondentů SŠ ve školním roce 2013/2014 a 2014/1015

		Do 20 let	21 - 25 let	26 a více let
ženy	PrŠ	6	1	0
	OU	0	3	0
muži	PrŠ	4	1	0
	OU	2	2	1
celkem		12	7	1

Výzkum probíhal s respondenty z jedné střední školy praktické a jednoho odborného učiliště, což mělo své výhody i nevýhody:

Přínos vybraného vzorku respondentů:

- přesná znalost hloubky zdravotního postižení respondentů,
- shodné vzdělávací podmínky všech respondentů,
- podobné zkušenosti se zaměstnáváním všech respondentů,
- možnost pomoci respondentům s vyplněním dotazníku učiteli,
- vyplňování dotazníků ve známém prostředí, respondenti se necítili ohroženi nejistotou.

Nevýhody vybraného vzorku respondentů:

- početně menší vzorek cílové skupiny,
- získané výsledky lze zobecňovat v omezené míře,
- využití výsledků v rámci jedné organizace v ní byl výzkum realizován.

5 Analýza výzkumného šetření

Výsledky realizovaného dotazníkové šetření, které jsou zpracovány v této kapitole, nám přinášejí odpovědi na dílčí výzkumné otázky a jednotlivé dílčí cíle.

5.1 Kariérové poradenství

Výzkumná otázka č. 1: **Jaké využívají respondenti zdroje informací ke středoškolskému studiu?**

Odpovědi na otázku Jaké využívají respondenti zdroje informací ke středoškolskému studiu a také jak jsou spokojeni s možností studovat nám přináší otázky č. 4, 5. a 11 z dotazníku žáků. Z otázky č. 4 Kdo vás vedl ke studiu vyplývá jednoznačná odpověď, že studenty ke středoškolskému studiu nejčastěji vedli jejich rodiče (16 případů), jen ve 4 případech šlo o samostatné rozhodnutí žáka- viz tabulka 6

Tabulka 6: **Osoby, které žáka přivedli ke středoškolskému studiu**

	Počet osob
Rodiče	16
Sám žák	4
Kamarádi	0
Někdo jiný	0

Z otázky č. 5 *Jak jste se dozvěděl(a) o této škole* se dozvídáme, že se žáci o možném studiu střední školy dozvěděli nejčastěji přímo od učitelů nebo asistentů v jejich ZŠ, následně od rodičů či sourozenců, od psycholožky, od kamarádky či známých, od zaměstnance z té střední školy, se kterým se znají. V některých případech respondenti odpověděli „nevím“, pravděpodobně si to již nepamatují.

A jestli jsou studenti rádi, že mohou studovat, je patrné z otázky č.11 *Jste rád(a), že můžete studovat?* zpracované v tabulce č. 7. Většina studentů je spokojena se studiem, pouze jeden není a 4 studenti odpověděli, že neví. Domnívám se, že tyto odpovědi by byly takto volené i u intaktních studentů, kdy stoprocentní spokojenost je nereálnou představou.

Tabulka 7: **Spokojenost žáků s možnostmi studia SŠ**

	Počet žáků
Spokojen(a)	15
Nespokojen(a)	1
Neví	4

5.2 Spokojenost se studiem

Výzkumná otázka č. 2: **Studují osoby s mentálním postižením to, co studovat chtějí?**

Ve výzkumu současného stavu studia respondentů byla zjišťována i spokojenost studentů se zvoleným studiem, respektive zjištění, zda žáci studují to, co studovat chtějí. Výsledky otázky č. 6 *Studujete to, co jste chtěl(a) studovat?* jsou zpracované v tabulce č. 8. Většina studentů je spokojena se zvoleným oborem studia SŠ, což se domnívám, že tvoří i dobrý předpoklad pro jejich budoucí profesní směřování.

Tabulka 8: **Spokojenost žáků se zvoleným studiem SŠ**

	Počet žáků
Spokojen(a)	15
Nespokojen(a)	1
Neví	4

5.3 Současné profesní zájmy

Výzkumná otázka č.3: **Jaké mají studenti SŠ aktuální profesní zájmy?**

Nejen spokojenost studentů se studiem střední školy, ale i jejich současné zájmy, co je baví, co méně či vůbec a co by se rádi ve škole naučili, mnohé vypovídá o cílové skupině a jejich oblíbených aktivitách, které úzce souvisí s budoucím pracovním uplatněním a spokojeností těchto osob v pracovním procesu. Pozitivní zájmy studentů byly zjišťovány otázkou č. 7 *Co vás ve škole nejvíce baví (předměty, činnosti)?* Odpovědi byly různé, tak, jak jsem předpokládala a jak je i zcela běžné u osob bez zdravotního postižení-viz. tabulka č. 9. Stejně tak dopadly odpovědi na otázku č. 8 *Co vás ve škole nebaví?*- viz tabulka č. 10.

Tabulka 9: **Oblíbené předměty a činnosti žáků**

Oblíbené předměty	matematika, informatika, keramika, vaření, hudební výchova se sborem, psaní, canisterapie, občanská výchova, praxe, tělocvik
Oblíbené činnosti	procházky, skoro všechno, plavání, práce na PC, psaní

Tabulka 10: **Neoblíbené předměty a činnosti žáků**

Neoblíbené předměty	matematika, český jazyk, tělocvik, keramika, šití
Neoblíbené činnosti	přebírání plevele, plavání

Co by se žáci rádi ve škole naučili shrnuje otázka č. 9 *Co byste se rád(a) ve škole naučil(a)?* Odpovědi byly opět velmi různorodé tak, jak to žáci vnímají (dle mě vychází z toho, co je baví nebo z toho, co jim příliš nejde a jsou si toho vědomi) a jak jsou to schopni vyjádřit. Žáci odpověděli: „vařit; uklízet; prát; zpívat; počítat; pracovat s penězi; číst; psát; upéct dort; nedělat chyby v pravopisu; jak pomáhat starým lidem i mladým; vše, co budu v životě potřebovat.“

5.4 Budoucí profesní zájmy

Výzkumná otázka č. 4: **Mají žáci SŠ zájem o další studium?**

Velmi překvapivá zjištění části této zkoumané oblasti jsem našla u otázky č. 10 *Chtěl(a) byste dále pokračovat ve studiu?* zpracované v tabulce č. 11. a otázky č. 12 *Dělal(a) byste něco jiného než pokračoval(a) ve studiu?*, jejichž odpovědi jsou zpracované v tabulce č. 12.

Tabulka 11: **Zájem žáků o další studium**

	Zájem o další studium	Důvody:
Ano	16	studenty to baví, chtějí se naučit nové věci, nechtějí být „hloupí“
Ne	3	udávají, že „už to stačilo“ nebo že mají práci
Nevím	1	-

Tabulka 12: **Zájem žáků o jiné činnosti než studium**

	Zájem o jiné činnosti než studium	Důvody:
Ano	15	studenti uvádějí, že chtějí pracovat, či přímo, že chtějí pracovat v chráněné dílně
Ne	5	jako důvod někteří uvádějí, že se rádi učí a chtějí se co nejvíce naučit

Překvapující zjištění bylo, kolik žáků má zájem o další studium. Dotazník však neřešil, zda mají zájem o studium vyšší úrovně, či o studium jiného oboru nebo o pokračování studia tohoto oboru. Každopádně se zde projevuje vysoký zájem o pokračování studia jako takového, což je dobrá známka spokojenosti žáků s vybranou školou, adekvátního sociálního prostředí a možná (u žáků s lehčím postižením) i vědomí nejistoty pracovního uplatnění, či strach z neúspěchu v pracovním procesu.

Zcela jasné jsou odpovědi žáků na otázku č.13 *Jaké zaměstnání (profese) by vás v budoucnu bavilo?* Žáci mají velmi různorodé představy, bavilo by je být: autolakýrníkem, pekařem, cukrářem, pekařem pizzy, malířem, automechanikem, učitelkou, servírkou, psycholožkou, kadeřnicí, řidičem autobusu, herečkou, právničkou, pečovatelkou, masérem, zpěvačkou, sanitářem, mluvčím, paleontologem, lesníkem, jeden student by chtěl točit zmrzlinu, jeden pracovat se zvířaty, další s koňmi. Dva studenti napsali, že neví, co by je bavilo. Z výsledku je patrné, že žáci s mentálním postižením mají sice nápaditou fantazii, nicméně je zde jen minimálně ovlivňují jejich reálné možnosti, schopnosti a dovednosti.

5.5 Znalosti pracovní rehabilitace

Výzkumná otázka č. 5: **Jak se žáci s mentálním postižením orientují v základních pojmech pracovní rehabilitace?**

V otázkách budoucího pracovního uplatnění respondentů je zajímavé vědět, jaké mají žáci s mentálním postižením ze střední školy znalosti v oblasti základních pojmů pracovní rehabilitace. Na tuto oblast reagují otázka č. 15 *Chráněná dílna je...*, otázka č.16 *Vymezené chráněné místo je....*a otázka č. 17 *Podporované zaměstnávání je...*Počet správných i špatných odpovědí je zpracován v tabulce č. 13

Tabulka 13: **Tabulka počtu správných a nesprávných odpovědí na odbornou terminologii pracovní rehabilitace**

Pojmy:	Správné odpovědi	Špatné odpovědi
Chráněná dílna	18	2
Vymezené chráněné místo	17	3
Podporované zaměstnání	18	2

Převážná většina žáků střední školy se orientuje v základních pojmech pracovní rehabilitace, což je velmi dobrá známka toho, že této oblasti věnují dostatek času zejména ve škole a připravují tak žáky na jejich budoucí pracovní uplatnění. Respondenti byli dotazováni na pojmy, které používají a které jim jsou známé a pro pracovní uplatnění dostupné.

5.6 Pracovní příležitosti

Výzkumná otázka č. 6: **Mají žáci střední školy informace o vhodných pracovních příležitostech?**

Na tuto výzkumnou otázku byly zaměřeny otázka č. 14 *Víte, jaké se nabízejí pracovní možnosti ve vašem okolí?*, otázka č. 20 *Znáte nějaké firmy, které zaměstnávají osoby se zdravotním postižením?* a otázka č. 25 *Domníváte se, že je nabídka zaměstnání pro osoby se zdravotním postižením vyhovující?*, jejichž výsledky jsou zpracovány do přehledné tabulky č. 14

Tabulka 14: **Informovanost žáků o pracovních příležitostech**

Otázky z dotazníku:	Odpovědi:		
	ano	ne	nevím
<i>Víte, jaké se nabízejí pracovní možnosti ve vašem okolí?</i>	7	6	7
<i>Znáte nějaké firmy, které zaměstnávají osoby se zdravotním postižením?</i>	9	11	0
<i>Domníváte se, že je nabídka zaměstnání pro osoby se zdravotním postižením vyhovující?</i>	6	8	6

Z výše uvedené tabulky vyplývá slušná znalost žáků o alespoň nějakých možnostech zaměstnání pro zdravotně postižené. Velkým přínosem nejen pro informovanost je zcela určitě existence Chráněné dílny Daneta, o které žáci moc dobře vědí, protože ti z OU sem chodí na praxi a ostatní na exkurze a jiné akce, které dílna ve spolupráci se školou realizuje.

Bez zajímavosti ani není, od koho se žáci informace o pracovních možnostech dozvídají, což řeší otázka č. 22 *Od koho se dozvídáte informace o možnostech*

pracovního uplatnění?. Nejčastěji žáci odpovídají, že ve škole, následně mají informace od rodičů, od přátel a nejméně jich zaškrtno, že mají informace odjinud, nevyplnili však odkud (viz tabulka č. 15).

Tabulka 15: **Zdroj informací o pracovních příležitostech**

Zdroj informací o pracovním uplatnění	Počet odpovědí odpovídajícího zdroje
Škola	16
Rodiče	13
Přátelé	6
Jiný zdroj	3

5.7 Význam pracovního uplatnění a míra zapojení

Výzkumná otázka č. 7: **Jak je pro žáky budoucí pracovní zařazení důležité?**

V první řadě je potřeba zmínit míru důležitosti pracovního uplatnění z pohledu žáků, která vyplývá z výsledků otázky č. 26 *Jak je pro vás důležité pracovní uplatnění na trhu práce?* Velice důležité je to pro 16 respondentů, nedůležité pro 3 respondenty, 1 neví, viz tabulka č. 16. Tento výsledek svědčí o tom, že i přesto, že jde o klienty s mentálním postižením, jsou si tito jasně vědomi důležitosti pracovního uplatnění, což je pro jejich pozdější pracovní zařazení velmi podstatné.

Tabulka 16: **Důležitost pracovního uplatnění na trhu práce**

	velice důležité	nedůležité	neví
Jak je pro vás důležité pracovní uplatnění na trhu práce?	16	3	1

I otázky volby frekvence a vyhovující pracovní doby jsou zajímavé a svědčí o různosti postižení respondentů a z toho vyplývajících pracovních možnostech, pracovní zátěže. Přehled zájmu o frekvenci pracovního zařazení je patrný z tabulky č. 18, která odpovídá na otázku č.17 *Jak často by vám vyhovovalo chodit do práce?*

Tabulka 17: **Frekvence časového zájmu žáků o práci ve dnech/týdně**

	1x až 2x za týden	3x až 4x za týden	každý den
Jak často by vám vyhovovalo chodit do práce?	5	2	13

Možnosti volby pracovní doby jsou zase patrné z tabulky č. 17., která odpovídá na otázku č.19 *Jaká pracovní doba by vám vyhovovala?*

Tabulka 18: **Frekvence časového zájmu žáků o práci v hodinách/denně**

	2 až 4 hodiny	4 až 6 hodin	6 až 8 hodin
Jaká pracovní doba by vám vyhovovala?	3	4	13

Fakt, že největší zájem žáci projevují o denní docházku a nejdelší pracovní dobu se domnívám, že může mít dva důvody. Prvním důvodem je fakt, že šlo spíše o volbu žáků s lehčím zdravotním postižením, tím i o žáky s větší pracovní vytrvalostí, druhým důvodem může být fakt, že si všichni neumí takovou pracovní zátěž představit ve skutečnosti, pouze chtějí pracovat co nejdéle a vydělat tím i co nejvíce peněz. Respondenti nemají doposud osobní zkušenosti ohledně každodenní práce, jsou to pouhé jejich představy. Je možné, že odpovědi odvozují i od toho, že každý den chodí do školy a zdržují se zde přibližně stejnou dobu.

5.8 Zdroje sociální opory

Výzkumná otázka č. 8: **Kdo mladým dospělým s mentálním postižením pomáhá při hledání zaměstnání a je jim oporou?**

Vzhledem k tomu, že cílem výzkumu jsou žáci s mentálním a kombinovaným postižením a možnosti jejich pracovního uplatnění, je potřeba se také zabývat dostatečnou podporou při hledání jejich pracovního zařazení, která je pro tuto cílovou skupinu mnohem více potřeba než pro intaktní mládež a také dostatečnou oporou v oblasti konzultací a poradenství, které jsou v této souvislosti pro tuto cílovou skupinu také nezbytné. Tyto dva problémy řeší otázka č. 23 *Kdo vám pomáhá (bude pomáhat) s hledáním budoucího zaměstnání* a otázka č. 24 *Když potřebujete poradit, na koho se obracíte?* Výsledky jsou přehledně zpracovány v tabulce č. 19:

Tabulka 19: **Sociální opora žákům s mentálním postižením**

Otázky:	Odpovědi:			
	Rodiče:	Škola (učitel/ka):	Přátelé:	Někdo jiný:
<i>Kdo vám pomáhá (bude pomáhat) s hledáním budoucího zaměstnání</i>	17	9	5	2
<i>Když potřebujete poradit, na koho se obracíte?</i>	14	12	10	3

Žákům s mentálním postižením nejvíce a nejčastěji pomáhají jejich rodiče, a to nejen při hledání zaměstnání. Také na své rodiče se zcela přirozeně většina žáků nejčastěji

obrací. Jejich důvěru však mají i zaměstnanci školy a přátelé - ti zejména v případě potřebné rady. Kdo se skrývá pod výsledkem „někdo jiný“ se můžeme jen domnívat, protože nikdo ze studentů zde nevyplnil, o koho jde.

5.9 Pracovní kompetence

Výzkumná otázka č. 9: **Jsou si osoby s mentálním postižením vědomi svých pracovních kompetencí?**

Uvědomit si, co je pro práci důležité, jaké vlastnosti člověk potřebuje, jaké dovednosti musí zvládat, co musí vědět, jak se má chovat, jak má jednat atd. je náročné i pro zdravého člověka. Jde však o velmi podstatné tzv. pracovní kompetence. Některé z nich má většina zaměstnavatelů společných, některé jsou pro různé obory specifické. Jak jsou si vědomi svých pracovních kompetencí žáci s mentálním postižením řeší otázka č. 21 *Co byste mohl(a) nabídnout budoucímu zaměstnavateli – co mu o sobě můžete sdělit?* Odpovědi žáků a jejich četnost je zpracována do tabulky č. 19.:

Tabulka 20: **Pracovní kompetence, které žáci SŠ nabízí potencionálním zaměstnavatelům**

Četnost:	Pracovní kompetence:
4x	pečlivost
2x	pracovitost, komunikativnost
1x	spolehlivost, pozornost, rychlost, ochota (“ráda pomáhá“), veselost, snaha, práce na plno

Z odpovědí vyplývá, že jsou si žáci s mentálním postižením vědomi jen některých základních pracovních kompetencí, které umí pojmenovat. Tato oblast jim činí velký problém, stejně tak jako reálné uvědomění si vlastních dovedností, znalostí a možností s potřebami neboli pracovními kompetencemi potřebnými v jednotlivých profesích. Zde je potřeba neustálé osvěty ve středních školách nejen pro žáky s mentálním postižením, ale v těchto školách speciálně. Tematika volby povolání by dle mě měla být výraznou součástí všech školních vzdělávacích programů už v několika posledních ročnících základních škol a zcela samozřejmou a výraznou součástí studia ve všech středních školách.

5.10 Porozumění dotazníku

Výzkumná otázka č. 10: **Jak samostatní byli žáci ve vyplňování dotazníku?**

Na otázku č.28 *Požádá(a) jste o radu či pomoc s vyplněním dotazníku?* odpovědělo 16 studentů ANO a jen 4 studenti odpověděli, že NE. Toto zjištění není překvapující, odpovídá sdělení pedagogů, kteří s žáky dotazníky vyplňovali a potvrzují, že většině z nich činilo jeho vyplnění větší či menší problém, potřebovali podporu, ujistění porozumění některým otázkám. Příčinou je samotná diagnóza mentálního postižení, často pak ještě v přidružení s dalším zdravotním postižením a jen minimální zkušenost s vyplňováním dotazníků.

Na otázku č. 27 *Je v dotazníku něco, čemu nerozumíte?* odpovědělo 16 žáků, že ne, 4 žáci nevyplnili. Předpokládám, že tedy ani oni neměli výrazný problém s žádnou otázkou.

Dotazy či připomínky (Otázka č. 29 *Jestli máte nějaké připomínky či dotaz, napište níže*) neměl nikdo z žáků možná právě proto, že dotazníky vyplňovali s podporou učitelů.

Většina studentů dotazník vyplnila s podporou učitele, čímž se eliminovalo neporozumění otázkám v dotazníku a můžeme odpovědi považovat za vcelku relevantní.

6 Shrnutí praktické části

Stěžejním cílem bakalářské práce bylo zjistit postoje dospívajících a dospělých osob s mentálním postižením k zaměstnávání osob s mentálním postižením.

Pomocí dotazníkového šetření s dvaceti žáky Střední školy Daneta v Hradci Králové a následné analýzy tohoto šetření vyplynuly odpovědi na hlavní výzkumnou otázku a tím i na stěžejní cíl této práce.

Z realizovaného výzkumu vyplývá, že většina respondentů je vděčná za možnost studovat střední školu, k čemuž je v převážné většině přivedli jejich rodiče. O nabídce studia střední školy se většina žáků dozvěděla od učitelů nebo asistentů v základní škole, někteří tuto informaci získali od rodičů, sourozenců, kamarádů, známých, také byl případ doporučení střední školy od psychologky a v jednom případě od příbuzné, která je v této škole zaměstnaná. Většina studentů je spokojena se zvolenou střední školou, jsou rádi, že studují školu, kterou si vybrali. Nejen spokojenost studentů se studiem střední školy, ale i jejich současné zájmy, co je baví, co méně či vůbec a co by se rádi ve škole naučili, mnohé vypovídá o této cílové skupině a jejich oblíbených aktivitách, které úzce souvisí s budoucím pracovním uplatněním a spokojeností těchto osob v pracovním procesu. Zájmy těchto osob jsou stejně tak pestré jako u osob intaktní společnosti, nicméně jediné, co zde nenacházíme, jsou činnosti intelektového charakteru. Tato informace odpovídá postižení cílové skupiny a vyplývá z ní také, že pro tuto cílovou skupinu nejsou vhodná žádná zaměstnání, kde je potřeba vyšší intelekt a logické myšlení. Naproti tomu se zde prokazuje, v jakých oborech tyto osoby nacházejí zálibení a tudíž i práce směřovaná k těmto činnostem by je mohla bavit a mohly by v ní být úspěšné. Mezi nejoblíbenější aktivity respondentů patří praktické činnosti typu práce s keramickou hlinou, vaření, uklízení apod. Také většinou i tyto aktivity chtějí více prohlubovat, více se je naučit. Tito dospělí, přestože jsou mentálně postižení, mají chuť a zájem se učit nové věci poukazuje na to, že je dobrým předpokladem pro jejich úspěšné pracovní zařazení. V rámci výzkumu bylo zjišťováno, jaké mají žáci s mentálním postižením ze střední školy znalosti v oblasti základních pojmů pracovní rehabilitace, jako jsou „chráněná dílna“, vymezené chráněné místo a podporované zaměstnání. Výběr pouze těchto pojmů odpovídá zkušenostem cílové skupiny, a také jejich mentálním možnostem. Pro tuto cílovou skupinu je považováno za základní vzhledem k tomu, že jde o místně téměř jediné

možné formy jejich zaměstnávání. Převážná většina studentů jsou v této oblasti pojmosloví zkušenější, odpověděli většinou správně. Je tak patrné, že se této oblasti dostatečně věnují ve škole a určitě zde příznivou roli hraje i existence Chráněné dílny Daneta, do které chodí žáci na praxi, exkurze či jiné akce. Informovanost žáků o možnostech vhodného konkrétního zaměstnání v okolí není příliš velká, což je spíše odrazem nedostatku takových pracovních míst. Možnou roli hraje i fakt, že tyto osoby těžko rozlišují, kdo je a není postižený, takže potom odpovídají tak, že neznají firmy, které zaměstnávají osoby se zdravotním postižením, přestože na takové pracoviště sami chodí na praxi. Část z nich proto také ani není schopna adekvátně posoudit, zda je současná nabídka dostačující. Informace, které studenti o možnostech zaměstnávání mají, získali ve většině případů ve škole či od rodičů. To odpovídá skutečnosti, že tyto lidé se jen velmi těžce orientují v jiných informačních zdrojích jako je tisk, úřady práce, internet aj. Celková informovanost o možnostech zaměstnávání by zcela jistě mohla být větší, jakož i množství firem, které nabízejí vhodná pracovní místa pro zdravotně postižené. Jsou to velké výzvy pro další období rozvoje naší společnosti. Chráněnou dílnu jako zažitý pojem, ve správné terminologii „vymezená chráněná místa“ v rámci jedné organizace považují za důležitý prvek v zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Ze zkušeností, které byly získány studiem materiálů, i praktickým výzkumem vyplynulo, že osoby s mentálním postižením mají v jiné formě než chráněné dílně, jen minimální šanci na pracovní uplatnění. Na otevřeném trhu práce se nachází minimum možností chráněných pracovních míst právě pro osoby s mentálním postižením, zejména pak v okolí bydliště respondentů, tedy v Hradci Králové a okolí. Důležitost pracovního uplatnění je mentálně postiženými velmi pozitivně vnímána, většina respondentů se v dotaznících vyjádřila, že je pro ně důležité mít pracovní uplatnění. Tento výsledek svědčí o tom, že i přesto, že jde o klienty s mentálním postižením a většinou i o klienty s jistotou invalidního důchodu, jsou si tyto i přesto vědomi důležitosti pracovního a tím i společenského uplatnění, což je pro jejich pozdější pracovní zařazení dle mě velmi dobré. Většina z respondentů se také stavila k možnosti pracovat aktivní volbou, spíše volili chodit do práce častěji a na delší pracovní dobu. Fakt, že největší zájem žáci projevují o denní docházku a nejdelší pracovní dobu může mít dva důvody. Prvním důvodem je fakt, že toto byla volba žáků s lehčím zdravotním postižením, tím i žáků s větší pracovní vytrvalostí, druhým důvodem může být fakt, že si někteří neumí takovou pracovní zátěž představit

ve skutečnosti, pouze chtějí pracovat co nejdéle a vydělat tím i co nejvíce peněz. Vliv může mít i fakt, že většina lidí kolem takto pracuje, tak „já chci pracovat také tak“. Osoby s mentálním postižením potřebují jak v běžném životě, tak při studiu i při hledání zaměstnání podporu, někoho, na koho se mohou spolehnout, že je povede, že je bude směřovat, pozitivně ovlivňovat, že jim bude k dispozici s radou apod. Ve většině případů se tito mladí dospělí spoléhají na své rodiče, hned potom na školu a vzápětí na své přátele. Tyto osoby tak mohou mentálně postiženým velmi pomoci včasnou motivací k práci, vhodnou přípravou při rozvoji pracovních kompetencí a později také s hledáním těch nejvhodnějších pracovních příležitostí.

Dospělí, kteří odpovídali jako respondenti na otázky v dotazníku, jsou ve většině případů velmi spokojeni se současnou přípravou na pracovní uplatnění ve střední škole, kterou studují, chtějí se dále učit nové věci a mají zájem pracovat, zejména v Chráněné dílně Daneta, kterou již znají z praxe a to je pro ně také velká výhoda. Znalost prostředí přináší lidem s mentálním postižením větší jistoty, předvídatelnost a tím i více klidu v emoční oblasti. To je pro ně velmi důležité a zcela jistě je to první krok k usnadnění jejich dobré pracovní adaptace. To, že si vybrali vhodnou střední školu, která směřuje k jejich pracovnímu uplatnění a dle dostupných šetření je na toto uplatnění připravuje, je také velmi dobrý krok pro jejich další život. Zkoumané osoby mají představy o svém budoucím povolání. Skoro všichni byli schopni se vyjádřit, co by se jim v budoucnu líbilo dělat a jejich představy jsou velmi různorodé. Bavilo by je být autolakýrníkem, pekařem, cukrářem, pekařem pizzy, malířem, automechanikem, učitelkou, servírkou, psycholožkou, kadeřnicí, řidičem autobusu, herečkou, právníčkou, pečovatelkou, masérem, zpěvačkou, sanitářem, mluvčím, paleontologem, lesníkem, jeden student by chtěl točit zmrzlinu, jeden pracovat se zvířaty, další s koni. Jen dva studenti napsali, že neví, co by je bavilo. Z výsledku je patrné, že žáci s mentálním postižením mají sice nápaditou „profesní“ fantazii, nicméně je zde jen minimálně ovlivňují jejich reálné možnosti, schopnosti a dovednosti. Postojem respondentů k zaměstnávání osob s mentálním postižením je ovlivňována jejich současná situace, prostředí, ve kterém žijí, rodiče, škola, jejich informovanost, zkušenosti i jejich zájmy.

Uvědomit si, co je obecně pro práci důležité, jaké vlastnosti člověk potřebuje, jaké dovednosti musí zvládat, co musí vědět, jak se má chovat, jak má jednat atd. je náročné i pro člověka bez mentálního postižení. Jde však o velmi podstatné

tzv. pracovní kompetence. Některé z nich má většina zaměstnavatelů společných, některé jsou pro různé obory specifické. Z výsledků realizovaného výzkumu vyplývá, že jsou si žáci s mentálním postižením vědomi jen některých základních pracovních kompetencí, které umí pojmenovat. Tato oblast jim činí velký problém, stejně tak jako reálné uvědomění si vlastních dovedností, znalostí a možností s potřebami neboli pracovními kompetencemi potřebnými v jednotlivých profesích. Zde je potřeba neustálé osvěty ve středních školách i v rodinách dětí s mentálním postižením. Tematika volby povolání by dle mě měla být výraznou součástí školních vzdělávacích programů už v několika posledních ročnících základních škol a zcela samozřejmou výraznou součástí studia ve všech středních školách.

Problematika pracovního uplatnění mentálně postižených osob je velmi zajímavé téma. Zpracování tohoto tématu mě velmi bavilo, přineslo mi spoustu zajímavých informací a odpovědí na mé otázky. Určitě mě osobně i profesně pozitivně formulovalo do budoucna, čemuž jsem velmi ráda. Byla bych moc ráda, kdyby toto téma bylo i motivací pro nějaké zaměstnavatele zdravotně postižených osob.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývá problematikou zaměstnávání osob s mentálním postižením. Snahou bylo zjistit, jak si na dnešním trhu práce stojí osoby s mentálním postižením včetně jejich názorů ohledně jejich budoucího uplatnění na trhu práce. Jaká je jejich představa a informovanost ohledně zaměstnávání. Práce byla pojata jako materiál, který může být přínosem nejen pro osoby s mentálním postižením a pro jejich rodiče, ale i pro širokou veřejnost, která by se o dané téma zajímala.

Teoretická část je zaměřena na vymezení pojmu osoba s mentálním postižením, protože rozmezí lehkého mentálního postižení po hluboké mentální postižení je obrovské a neměli bychom tento fakt opomíjet. Další část je věnována vzdělávání osob s mentálním postižením, které je velice důležité nejen pro profesní přípravu osoby s mentálním postižením, ale také pro rozvoj její celé osobnosti, možnosti se někde realizovat, být mezi lidmi, mezi vrstevníky, učit se něčemu novému. Vzdělávání osob s mentálním postižením je převážně zaměřeno na praktické činnosti, tak aby lidé s mentálním postižením byli co nejlépe připraveni do pracovního procesu. Někdo se může domnívat, že pro osoby s mentálním postižením nemá žádný význam pracovní uplatnění. Avšak dotazovaní si to nemyslí a sami odpovídají, že pracovní uplatnění je pro ně velice důležité. Proč by oni nemohli pracovat? Jen proto, že mají nějaké postižení? Nebo že již pobírají příspěvky? Každý má právo na zaměstnání. Lidé s mentálním postižením by nám mohli jít příkladem v přístupu k práci, jelikož v práci jsou spolehliví, dochvilní, práce je baví, dělají ji s chutí, jsou svědomití, loajální. Mají motivaci chodit do práce, práce je pro ně důležitá a oni pracovat chtějí. Běžná populace by měla ocenit, že jim je pracovní trh více otevřený. Osoby s mentálním postižením takové možnosti nemají. Na otevřeném trhu práce chybí propracovaná ucelená rehabilitace. V praxi by se mělo přihlídnout k charakteristickým vlastnostem každého člověka. V současné době se osoby s mentálním postižením na otevřeném trhu práce převážně uplatní v pomocných pracích, např. pomocný asistent v sociální péči, ve zdravotnictví, ve školství, v zahradnictví, v prádelnách, v kuchyni, v tkalcovnách, košíkářství, údržbě. Jedná se většinou o druh práce s minimální mírou zodpovědnosti, převážně mající formu manuální činnosti. Pokud osobě s mentálním postižením její schopnosti a možnosti dovolí uplatnit se na otevřeném trhu práce, je to pro ni nejideálnější stav. V opačném případě by neúspěch mohl mít na ni

negativní vliv (psychické a zdravotní problémy). Pro osoby, které se z jakýchkoliv důvodů nemohou uplatnit na otevřeném trhu práce jsou zřízena vymezená pracovní místa.

Praktická část se zabývala kvantitativním výzkumným šetřením, které probíhalo dotazníkovou metodou. Snahou bylo poukázat na problematiku současnosti ohledně zaměstnávání osob s mentálním postižením.

Toto téma bylo zvoleno z důvodu, že v zařízení, ve kterém pracuji, často od rodičů slyším: „Co bude s mým dítětem, až dokončí vzdělávání?“ a vzhledem k tomu, že zařízení Daneta od 1. dubna tohoto roku otevřela organizaci s vyhrazenými pracovními místy s cílovou skupinou pro osoby s mentálním postižením, tudíž téma „Zaměstnávání osob s mentálním postižením“ bylo pro mě výzvou. Zároveň se účastním mnoha školení týkajících se vzdělávání osob s mentálním postižením a následně i jejich pracovního uplatnění a vím, že je toto téma v současné době aktuální. Bohužel teorie a praxe se liší. Co zní dobře a promyšleně v teorii, v praxi už tak nefunguje. Moje sestra se středně těžkým mentálním postižením, která navštěvuje denní stacionář, tak jsem si u ní kladla otázku, zda by i ona se mohla uplatnit na trhu práce. Vzhledem k dalším zdravotním okolnostem, které se druzí k jejímu mentálnímu postižení, není schopná zvládnout práci ani na vymezeném pracovním místě i přesto, že veškerá pracovní činnost by se co nejvíce přizpůsobila jejím potřebám. Je tedy velice důležité si uvědomit, že k mentálnímu postižení se většinou přidružují ještě jiné zdravotní problémy ovlivňující charakteristiku člověka. Je potřeba ke každému člověku s mentálním postižením přistupovat jako k individu a zohledňovat to při výběru zaměstnávání.

Otevřením nových vymezených pracovních míst pro osoby s mentálním postižením se alespoň našim klientům a osobám s mentálním postižením v Hradci Králové a jeho okolí naskytne možnost být zaměstnán. Ti, kteří již vědí, že do chráněné dílny po absolvování středoškolského vzdělání půjdou, se moc těší a jsou rádi, že i oni dostanou šanci „být zaměstnán“ a vydělat si tak první peníze.

Umožněním osobě s mentálním postižením být zaměstnán na otevřeném trhu práce či na chráněných pracovištích je pro ni ojedinělá příležitost. Nejdůležitější je však respektovat psychické, fyzické a sociální možnosti osoby s mentálním postižením, jejich individuální charakteristické vlastnosti a umět jim porozumět.

7 POUŽITÁ LITERATURA

BAZALOVÁ, Barbora. *Dítě s mentálním postižením a podpora jeho vývoje: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 1. Překlad Hana Kašparovská. Praha: Portál, 2014, 183 s. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-802-6206-934.

BENDOVÁ, Petra a Pavel ZIKL. *Dítě s mentálním postižením ve škole*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 140 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4738-543.

BUCHTOVÁ, Božena. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2002, 236 s. ISBN 80-247-9006-8.

BUCHTOVÁ, Božena. *Psychologie a nezaměstnanost: zkušenosti a praxe*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 248 s. ISBN 80-210-3457-2.

ČERNÁ, Eric. *Problémové chování u lidí s mentální retardací: speciální pedagogika osob s mentálním postižením*. Vyd. 1. Překlad Hana Kašparovská. Praha: Portál, 2008, 166 s. ISBN 978-80-246-1565-3.

EMERSON, Eric. *Problémové chování u lidí s mentální retardací*. Vyd. 1. Překlad Hana Kašparovská. Praha: Portál, 2008, 166 s. ISBN 978-807-3673-901.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, 207 s. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-859-3179-6.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

Kapitoly ze speciální pedagogiky. 2., rozš. a přeprac. vyd. Editor Jarmila Pipeková. Brno: Paido, 2006, 404 s. ISBN 80-7315-120-0.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Překlad Jiří Ogrocký. Praha: Grada, 1998, 343 s., obr. Encyklopedie (Barrister. ISBN 80-716-9195-X.

MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. 1.vyd. Praha: Slon - sociologické nakladatelství, 1994, 151 s. ISBN 80-901-4249-4.

RENOTIÉROVÁ, Marie a Libuše LUDÍKOVÁ. *Speciální pedagogika*. 2. vyd., dopl. a aktualiz. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, 313 s. Učebnice (UP Olomouc). ISBN 80-244-0873-2.

SHEEHY, Noel. *Encyklopedie nejvýznamnějších psychologů*. Vyd. 1. Překlad Jiří Ogrocký. Brno: Barrister, 2005, 238 s. Encyklopedie (Barrister. ISBN 80-865-9882-9.

ŠESTÁK, Jan. *Chráněná dílna - nástroj k pracovnímu uplatnění a začlenění lidí se zdravotním postižením*. Vyd. 1. Týn nad Vltavou: Domov sv. Anežky, 2007, 86 s. ISBN 978-80-254-0108-8.

ŠIŠKA, Jan. *Mimořádná dospělost: edukace člověka s mentálním postižením v období dospělosti*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2005, 100 s. ISBN 80-246-0992-4.

ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 2., přeprac. Překlad Hana Kašparovská. Praha: Portál, 2008, 187 s. ISBN 80-717-8821-X.

ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. *Základy speciální pedagogiky*. Praha: Parta, 2012, 219 s. ISBN 978-807-3201-760.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007, 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

VALENTA, Milan. *Mentální postižení: v pedagogickém, psychologickém a sociálně-právním kontextu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 349 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4738-291.

[1] Základní škola a střední škola. *Daneta.cz* [online]. 2012 [cit. 2015-06-15].

Dostupné z: <http://daneta.cz/zakladni-skola-a-stredni-skola/>

[2] Ergodiagnostika pomáhá osobám se zdravotním postižením získat. *MPSV* [online]. 2014 [cit. 2015-03-19]. Dostupné z:

http://www.mpsv.cz/files/clanky/18176/TZ_konference_Pregnet.pdf

[3] Zákon o zaměstnanosti. *Business center cz* [online]. 2015 [cit. 2015-03-19].

Dostupné z:

<http://business.center.cz/business/pravo/zakony/zamestnanost/cast3.aspx#par67>
(paragraf 75)

[4] Tranzitní program. *Rytmus* [online]. 2009 [cit. 2015-03-19]. Dostupné z:

http://www.rytmus.org/o_tranzitnim_programu

[5] Rady jak zaměstnat pracovníky s mentálním postižením. *Dobromysl.cz* [online]. 2012 [cit. 2015-03-19]. Dostupné z:

<http://www.dobromysl.cz/scripts/detail.php?id=1258>

[6] Listina základních práv a svobod. *Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.* 1992. Dostupné z: <http://www.usoud.cz/listina-zakladnich-prav-a-svobod/>

8 PŘÍLOHY

Příloha A: Potvrzení o konzultacích

Příloha B: Dotazník studenti

Příloha C: Nabídka středoškolského vzdělávání v Danetě

Příloha D: Pracovní uplatnění v chráněné dílně

Příloha E: Výukové činnosti

Příloha A: Potvrzení o konzultacích

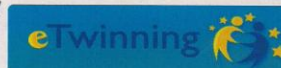

Mateřská škola, základní škola a střední škola Daneta, s.r.o.

Nerudova 1180, 500 02 Hradec Králové, telefon: 495 535 955, e-mail: info@daneta.cz, IČO:25262165

Bankovní spojení: Komerční banka Hradec Králové, č. účtu: 632420257/0100

Zapsána v OR u KS v HK v oddílu C, vložce 11017 dne 1. 1. 1997

Držitel ocenění Absolutní vítěz Národních cen eTwinning 2012 a certifikátu European Quality Label 2012

Držitel nejvyššího resortního vyznamenání "Medaile Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy" 2012

Nositel Medaile statutárního města Hradce Králové za mnohaletou práci ve prospěch zdravotně postižených spoluobčanů

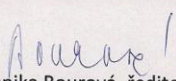
POTVRZENÍ O KONZULTACÍCH

Potvrzují tímto, že paní Aleně Morávkové, nar. dne 16.8.1982, studentce Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové, obor Výchovná práce ve speciálních zařízeních, bylo v naší škole na její žádost umožněno v období školního roku 2013/2014 a následně po neobhájení bakalářské práce též ve školním roce 2014/2015 konzultovat tematiku středoškolského vzdělávání žáků s mentálním a kombinovaným postižením s vedením školy a s pedagogy školy, dále také bylo umožněno realizovat dotazníkové šetření u žáků střední školy a konzultovat s rodiči těchto žáků.

Paní Morávková po konzultaci se mnou a s učiteli tříd střední školy vytvořila vlastní dotazník, který s vybranými žáky následně vyzkoušela, zda otázky budou pro žáky srozumitelné. Dotazníky byly rozdány žákům a v rámci tématu „povolání“, učitelé s žáky dotazníky ve škole vyplnili. Po vyhodnocení dotazníků nám paní Morávková předala data sebraná z výzkumného šetření. Vzhledem k nově otevřené Chráněné dílně II. Daneta (od 1. dubna 2015), na jejímž otevření se také paní Morávková podílela, kde jsou cílová skupina lidí s mentálním postižením a která zároveň navazuje na již velmi dobře fungující Chráněnou dílnu I. Daneta (určenou pro osoby bez mentálního postižení) zaměstnávající v současné době kolem 80 lidí se zdravotním postižením, tento přehled byl pro nás zajímavý.

Studentka byla svým přístupem velmi aktivní, téma zaměstnávání osob zvolila dle mého názoru jako téma velmi aktuální, potřebné k řešení. Výsledky jejího výzkumu nás velmi zaujaly a určitě jich využijeme při dalším rozvoji celého Zařízení Daneta. Paní Morávková měla vždy vzorný přístup k vlastní práci, ke studentům i k rodičům, snažila se zjistit co nejvíce praktických informací, z mého pohledu velmi empaticky a erudovaně. Její přístup a postoje lze charakterizovat jako profesionální. Takto jsme vždy byli a jsme i velmi spokojeni s její vlastní pracovní pedagogickou praxí.

V Hradci Králové dne 16.6.2015

Mgr. Monika Bourová, ředitelka školy

Mateřská škola, základní škola
a střední škola DANETA, s.r.o.
Nerudova 1180 tel. 495 535 955
500 02 HRADEC KRÁLOVÉ
IČO 25262165, DIČ: CZ25262165

Příloha B: Dotazník studenti

DOTAZNÍK

VÁŽENÁ STUDENTKO, VÁŽENÝ STUDENTE,
JMENUJI SE ALENA MORÁVKOVÁ A STUDUJI 2. ROKEM NA
UNIVERZITĚ PEDAGOGICKÉ FAKULTY HRADEC KRÁLOVÉ. RÁDA
BYCH VÁS CHTĚLA POŽÁDAT O ANONYMNÍ VYPLNĚNÍ DOTAZNÍKU,
KTERÝ JE NEZBYTNOU SOUČÁSTÍ MÉ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE NA TÉMA
„ZAMĚSTNÁVÁNÍ LIDÍ S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM“.

VAŠE ODPOVĚDI BUDOU POUŽITY K VYHODNOCENÍ PRAKTICKÉ
ČÁSTI ZÁVĚREČNÉ PRÁCE.

PŘEDEM VELICE DĚKUJI ZA VÁŠ ČAS A OCHOTU KE SPOLUPRÁCI.

1) JSTE:

ŽENA

MUŽ

2) KOLIK VÁM JE LET?

.....

3) CO STUDUJETE?

.....

4) KDO VÁS VEDL KE STUDIU?

SÁM/SAMA

RODIČE

KAMARÁD/KA

NĚKDO JINÝ:

.....

5) JAK JSTE SE DOZVĚDĚL/A O TĚTO ŠKOLE?

.....
.....
.....
.....

6) STUDUJETE TO, CO JSTE CHTĚL/A STUDOVAT?

ANO

NE

NEMĚL/A JSEM NA VÝBĚR Z JINÝCH MOŽNOSTÍ

7) CO VÁS VE ŠKOLE NEJVÍCE BAVÍ (PŘEDMĚTY, ČINNOSTI)?

.....
.....
.....

8) CO VÁS VE ŠKOLE NEBAVÍ?

.....
.....
.....

9) CO BYSTE SE RÁD/A VE ŠKOLE NAUČIL/A?

.....
.....
.....
.....

10) CHTĚL/A BYSTE DÁLE POKRAČOVAT VE STUDIU?

ANO. PROČ?

.....
.....
.....
.....

NE. PROČ?

.....
.....
.....
.....

11) JSTE RÁD/A, ŽE MŮŽETE STUDOVAT?

ANO

NE

NEVÍM

12) DĚLAL/A BYSTE NĚCO JINÉHO NEŽ POKRAČOVAL/A VE STUDIU?

ANO. CO?

.....
.....
.....

NE.

.....
.....
.....
.....

13) JAKÉ ZAMĚSTNÁNÍ (PROFESE) BY VÁS V BUDOUCNU BAVILA?

.....
.....
.....

14) VÍTE, JAKÉ SE NABÍZEJÍ PRACOVNÍ PŘÍLEŽITOSTI VE VAŠEM OKOLÍ?

- ANO
 NE
 NEVÍM

15) CHRÁNĚNÁ DÍLNA: (VYBERTE JEDNU SPRÁVNOU ODPOVĚĎ)

- ZAMĚSTNÁVÁ LIDI BEZ ZDRAVOTNÍHO POSTIŽENÍ
 ZAMĚSTNÁVÁ LIDI SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM
 ZAMĚSTNÁVÁ DĚTI A MLÁDEŽ DO 15TI LET

16) VYHRAZENÉ CHRÁNĚNÉ MÍSTO: (VYBERTE JEDNU SPRÁVNOU ODPOVĚĎ)

- JE VYTVOŘENÉ PRO OSOBU SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM
 JE VYTVOŘENÉ POUZE PRO OSOBU BEZ ZDRAVOTNÍHO POSTIŽENÍ
 JE VYTVOŘENÉ PRO DĚTI A MLÁDEŽ DO 15TI LET

17) PODPOROVANÉ ZAMĚSTNÁVÁNÍ: (VYBERTE JEDNU SPRÁVNOU ODPOVĚĎ)

- JE PRO DĚTI A MLÁDEŽ DO 15TI LET
- POMÁHÁ LIDEM BEZ ZDRAVOTNÍHO POSTIŽENÍ
NAJÍT SI PRÁCI BEZ NÁROKU NA FINANČNÍ ODMĚNU
- JE URČENO LIDEM SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM
NEBO SOCIÁLNÍM ZNEVÝHODNĚNÍM, KTERÍ CHTĚJÍ
ZÍSKAT A ZACHOVAT SI PRACOVNÍ MÍSTO V BĚŽNÉM
PRACOVNÍM PROSTŘEDÍ

18) JAK ČASTO BY VÁM VYHOVOVALO CHODIT DO PRÁCE?

- 1x – 2x ZA TÝDEN
- 3x – 4x ZA TÝDEN
- KAŽDÝ DEN (PONDĚLÍ – PÁTEK)

19) JAKÁ BY MĚLA BÝT PRACOVNÍ DOBA, KTERÁ BY VÁM VYHOVOVALA?

- 2 – 4 HODINY
- 4 – 6 HODIN
- 6 – 8 HODIN

20) ZNÁTE NĚJAKÉ FIRMY, KTERÉ ZAMĚSTNÁVAJÍ OSOBY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM?

ANO. JAKÉ?

.....
.....
.....

NE

21) CO BYSTE MOHL/A NABÍDNOUT BUDOUCÍMU ZAMĚSTNAVATELI – CO MU O SOBĚ MŮŽETE SDĚLIT (NAPŘ. PEČLIVOST, SPOLEHLIVOST, ATD.)?

.....
.....
.....

22) OD KOHO SE TYTO INFORMACE DOZVÍDÁTE?

ZE ŠKOLY

OD RODIČŮ

OD PŘÁTEL

JINÉ

.....
.....

23) KDO VÁM POMÁHÁ (BUDE POMÁHAT) S HLEDÁNÍM BUDOUCÍHO ZAMĚSTNÁNÍ?

ŠKOLA

RODIČE

PŘÁTELE

JINÉ

.....
.....

24) KDYŽ POTŘEBUJETE PORADIT, NA KOHO SE OBRACÍTE?

RODIČE

UČITELE/UČITELKU

PŘÁTELE

JINÉ

.....
.....
.....

25) MYSLÍTE SI, ŽE NABÍDKA ZAMĚSTNÁNÍ PRO OSOBY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM JE DOBRÁ?

ANO

NE

NEVÍM

26) **JAK JE PRO VÁS DŮLEŽITÉ PRACOVNÍ UPLATNĚNÍ NA TRHU PRÁCE?**

NIC DŮLEŽITÉHO

JE TO PRO MĚ VELICE DŮLEŽITÉ

JINÉ

.....
.....
.....

27) **JE V DOTAZNÍKU NĚCO, ČEMU NEROZUMÍTE?**

.....
.....
.....

28) **POŽÁDAL/A JSTE O RADU ČI POMOC S VYPLNĚNÍM DOTAZNÍKU?**

.....
.....

29) **JESTLI MÁTE NĚJAKÉ PŘIPOMÍNKY ČI DOTAZ, NAPIŠTE NÍŽE.**

.....
.....
.....

DĚKUJI VÁM ZA VYPLNĚNÍ DOTAZNÍKU A PŘEJI VÁM MNOHO ÚSPĚCHŮ.

Příloha C: Nabídka středoškolského vzdělávání v Danetě

Mateřská škola, základní a střední škola Daneta s.r.o.

Nerudova 1180, 500 02 Hradec Králové

www.daneta.cz, info@daneta.cz, 495 535 955

NABÍZÍ

ODBOBNÉ UČILIŠTĚ

- ✓ dvouletý učební obor PROVOZNÍ SLUŽBY 69-54-E/01

PRAKTICKÁ ŠKOLA JEDNOLETÁ

- ✓ 78-62-C/01

PŘIJÍMACÍ ŘÍZENÍ SE BUDE KONAT BEZ VYKONÁNÍ PŘIJÍMACÍ ZKOUŠKY

NABÍZÍME

- ✓ výuku a praxi pod vedením kvalifikovaných pedagogů
- ✓ poradenství a péče odborníků (psycholog, rehabilitační lékař, logoped, rehabilitace, neurolog)
- ✓ stravování v budově školy
- ✓ odborný výcvik na pracovištích, spolupráce s dílnou zaměstnávající osoby se zdravotním postižením Daneta

odpolední volnočasové aktivity
pěvecký sbor
účast žáků v soutěžích školy v přírodě, lyžařské zimní pobyty
arteterapie
muzikoterapie
canisterapie
dramaterapie
hipoterapie
snoezelen
sportovní turnaje
celoškolní akce, oslavy
ekologické aktivity
školní výlety, exkurze

Dále nabízíme:

V PŘÍPADĚ ZÁJMU O NÁVŠTĚVU ŠKOLY KONTAKTUJTE PROSÍM ŘEDITELKU ŠKOLY
Mgr. MONIKU BOURVOU EMAIL: monika.bourova@daneta.cz, TEL: 495 535 955

TENTO PROJEKT JE SPOLUFINANCOVÁN ESF A STÁTNÍM ROZPOČTEM ČR
Projekt reg.č. CZ.1.07/1.2.21/02.0004 – rovné příležitosti dětí a žáků ve vzdělání v Královéhradeckém kraji II
„Na cestě do života“

PRAKTICKÁ ŠKOLA JEDNOLETÁ 78-62-C/01

- ✓ POSKYTUJE PŘÍPRAVU NA OSVOJENÍ MANUÁLNÍCH DOVEDNOSTÍ A JEDNODUCHÝCH ČINNOSTÍ VYUŽITELNÝCH V OBLASTECH PRAKTICKÉHO ŽIVOTA, KTERÉ ABSOLVENTŮM USNADNÍ INTEGRACI DO SPOLEČNOSTI.
- ✓ **UPLATNĚNÍ:** ABSOLVENTI PRAKTICKÉ ŠKOLY SE MOHOU V RÁMCI SVÝCH MOŽNOSTÍ A INDIVIDUÁLNÍCH SCHOPNOSTÍ UPLATNIT PŘÍMĚRNÝM VÝKONEM PŘI POMOČNÝCH PRACÍCH VE ZDRAVOTNICTVÍ, V SOCIÁLNÍ PÉČI A SLUŽBÁCH, VE VÝROBNÍCH PODNÍCÍCH, V ZEMĚDĚLSTVÍ, POPŘÍPADĚ NA CHRÁNĚNÝCH PRACOVÍŠTÍCH.
- ✓ **FORMA:** JEDEN ROK V DENNÍ FORMĚ
- ✓ **PODMÍNKY PRO PŘIJETÍ:**
 - URČENO PRO ŽÁKY S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM, AUTISMEM A VÍCEČETNÝM ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM
 - ŽÁK UKONČIL POVINNOU ŠKOLNÍ DOCHÁZKU V ZŠ URČENÉ PRO ŽÁKY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM NEBO V ZŠ SPECIÁLNÍ (NEMUSÍ MÍT ZÍSKANÉ ZÁKLADY VZDĚLÁNÍ)
 - ZDRAVOTNÍ ZPŮSOBILOST KE VZDĚLÁVÁNÍ V TĚTO ŠKOLE POSOUZENÁ ODBORNÝM LÉKAŘEM (DOKLÁDÁ SE S PŘÍHLÁŠKOU KE STUDIU)
 - DOPORUČENÍ SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÉHO CENTRA
- ✓ **ZPŮSOB UKONČOVÁNÍ:** ZÁVĚREČNÁ ZKOUŠKA
- ✓ **DOKLAD O DOSAŽENÉM STUPNI VZDĚLÁNÍ:** VYSVĚDČENÍ O ZÁVĚREČNÉ ZKOUŠCE

CO SE NAUČÍŠ?

VAŘIT A PĚCT.
TVORIT V KERAMICKÉ DÍLNĚ.
PRACOVAT NA ŠKOLNÍ ZAHRADĚ.
ŠÍT, VYŠÍVAT A TVORIT.
ZVLÁDAT ZÁKLADY PĚČE O DOMOČNÁCTVOST.

TENTO PROJEKT JE SPOLUFINANCOVÁN ESF A STÁTNÍM ROZPOČTEM ČR
Projekt reg.č. CZ.1.07/1.2.21/02.0004 – rovné příležitosti dětí a žáků ve vzdělání v Královéhradeckém kraji II
„Na cestě do života“

ODBOBNÉ UČILIŠTĚ, DVOULETÝ UČEBNÍ OBOR PROVOZNÍ SLUŽBY 69-54-E/01

- ✓ **UPLATNĚNÍ:** ABSOLVENT SE UPLATNÍ PŘI ÚKLIDU VE ZDRAVOTNICKÝCH A SOCIÁLNÍCH ZAŘÍZENÍCH, V UBYTOVACÍCH ZAŘÍZENÍCH, KANCELÁŘÍCH, VEŘEJNÝCH PROSTORÁCH APOD. TAKÉ SE UPLATNÍ PŘI VÝKONU POMOČNÝCH PRACÍ PŘI PŘÍPRAVĚ POKRMŮ, PŘI PRANÍ A ŽEHLENÍ PŘÁDLA, PŘI ŠÍTÍ A OPRAVÁCH PŘÁDLA ČI BYTOVÝCH DOPLNKŮ. NABÍZÍ SE I MOŽNOST KONKRÉTNÍHO UPLATNĚNÍ V CHRÁNĚNÝCH DÍLNÁCH DANETA (ZAMĚŠTNÁVÁNÍ OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM).
- ✓ **FORMA:** 2 ROKY V DENNÍ FORMĚ
- ✓ **PODMÍNKY PRO PŘIJETÍ:**
 - URČENO PŘEDEVŠÍM PRO ŽÁKY S LEHKÝM MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM, POPŘ. S AUTISMEM A VÍCEČETNÝM ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM
 - ŽÁK UKONČIL POVINNOU ŠKOLNÍ DOCHÁZKU
 - ZDRAVOTNÍ ZPŮSOBILOST KE VZDĚLÁVÁNÍ V TĚTO ŠKOLE POSOUZENÁ ODBORNÝM LÉKAŘEM (DOKLÁDÁ SE S PŘÍHLÁŠKOU KE STUDIU)
 - DOPORUČENÍ SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÉHO CENTRA
- ✓ **ZPŮSOB UKONČOVÁNÍ:** ZÁVĚREČNÁ ZKOUŠKA
- ✓ **DOKLAD O DOSAŽENÉM STUPNI VZDĚLÁNÍ:** VYSVĚDČENÍ O ZÁVĚREČNÉ ZKOUŠCE A VÝUČNÍ LIST

CO SE NAUČÍŠ?

VAŘIT A PĚCT.
ZNÁT ZÁSADY SPRÁVNÉ VÝŽIVY A ZÁKLADY STOLNICE.
TVORIT V KERAMICKÉ DÍLNĚ.
PRACOVAT NA ŠKOLNÍ ZAHRADĚ, PĚSTOVAT KVĚTINY A ZELENINU.
ŠÍT, VYŠÍVAT A OPRAVOVAT PŘÁDLO.
PRÁT, ŽEHLIT A UKLÍZET.
PRACOVAT SE DŘEVEM.
VYRÁBĚT DÁRKOVÉ PŘEDMĚTY NA CHRÁNĚNĚM PRACOVÍŠTI.

TENTO PROJEKT JE SPOLUFINANCOVÁN ESF A STÁTNÍM ROZPOČTEM ČR
Projekt reg.č. CZ.1.07/1.2.21/02.0004 – rovné příležitosti dětí a žáků ve vzdělání v Královéhradeckém kraji II
„Na cestě do života“

Příloha D: Pracovní uplatnění v chráněné dílně

Příprava studentů střední školy na pracovní uplatnění v chráněné rukodělné dílně a na ostatních pracovištích centra Daneta

Nerudova 1180, 500 02 Hradec Králové
Tel.: 495 535 955, 495 530 548, E-mail: info@daneta.cz
www.daneta.cz

Studenti střední školy oboru provozní služby absolvují v chráněné dílně povinnou praxi. Během ní se učí nejen správným pracovním návykům, ale též i mnohým praktickým dovednostem.

Více střední školy je nabídnout každému studentovi daného oboru pracovní uplatnění po ukončení školní docházky v této chráněné dílně. Tato možnost je ojedinělá v celém městě, ne-li v kraji. Tím spíše, že jde převážně o žáky s vícečetným zdravotním postižením, kteří by jen těžko hledali vhodné pracovní uplatnění.

Výrobní programy a nabídky pracovního uplatnění v chráněné dílně jsou uzpůsobeny vzhledem k možnostem, schopnostem a hendikepům každého jedince.

V chráněné rukodělné dílně je možnost uplatnění v mnohých programech:

Program ŠITÍ + TEXTILNÍ TECHNIKY /batika, patchwork, tisk, vyšívání, .../

V dílně pracují hendikepované vyučené švadleny. Výrobní sortiment tvoří dárkové, dekorativní předměty, vonné a nahřívací výrobky, výrobky pro děti. Každý student naší školy má možnost se zapojit do výrobního procesu na jednotlivém dílčím kroku výroby.

V daném programu již mají výrobky chráněné dílny své místo na trhu, jsou velmi žádanými. Významná je spolupráce s pravidelnými odběrateli - MMHK, Sanus, RWE, UHK, mateřské školy aj.

Program TKANÍ

Tkaní je tradiční, velmi staré řemeslo. Obohacuje sortiment výrobků o koberečky, dečky a další bytové doplňky. Technika tkaní je nenáročná.

Program KERAMIKA

Již v současné době jsou v chráněné dílně zaměstnávány i osoby nevidomé. Výrobní a pracovní program KERAMIKA je též zaměřený na začleňování osob s těžkým zrakovým postižením zpět do pracovního procesu.

Ostatní RUKODĚLNÉ programy – výroba svící, mýdel, šperků, obrázků, sádrových odlitků, balení, kompletace ...

V rámci Centra Daneta jsou i ostatní možnosti pracovního uplatnění pro studenty střední školy

úklidový pracovník - zajišťuje úklid chráněné dílny a přilehlých prostor, zajišťuje zástup pracovníka pro výdej stravy,...

pracovník pro výdej stravy - připravuje a vydává jídlo, zajišťuje mytí nádobí v myčce, zajišťuje mytí a ukládání přepravních nádob,

pracovník údržby - zajišťuje drobné údržbové a úklidové práce, zahradnické práce, pomocné administrativní práce

Zřizovatelka a ředitelka zařízení:
Mgr. Věra Kosinová, email: vera.kosinova@daneta.cz

Kontaktní adresa:
Nerudova 1180, 500 02 Hradec Králové
IČ: 491 57 457
Tel.: 495 535 955, 495 530 548
www.daneta.cz, dilna@daneta.cz

Vedoucí chráněné dílny:
Ing. Erika Jarkovská, email: erika.jarkovska@daneta.cz

Provoz:
Pospíšilova 787, 500 03 Hradec Králové
Tel.: 725 405 451
www.daneta.cz, dilna@daneta.cz

Příloha E: Výukové činnosti

Úklidové práce

Práce s textilem

Truhlářské práce

Práce v kuchyni

Vaření

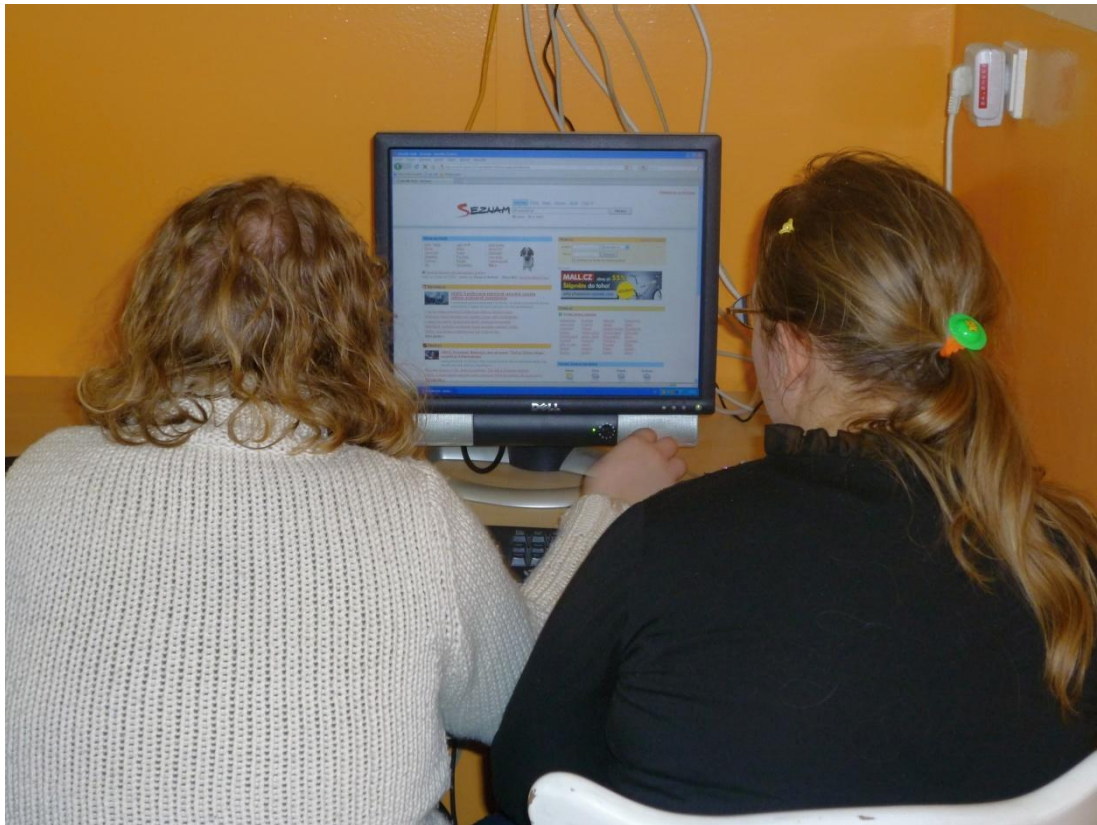
Šití

Žehlení

Práce s počítačem

Zahradnické práce

Montážní práce

Výroba pomlázek

